

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av dataskyddslagen, 57 och 59 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten och 12 b § i lagen om förvaltningsdomstolarna

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att dataskyddslagen, lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten och lagen om förvaltningsdomstolarna ändras. Syftet med propositionen är att i lagstiftningen göra de ändringar som är nödvändiga med tanke på genomförandet av Europeiska unionens dataskyddslagstiftning. Det föreslås att det till lagarna fogas bestämmelser som kompletterar den registrerades rättsskydd i situationer där den registrerade inte har fått information om hur ett ärende fortskrider eller om utgången i det.

Vidare föreslås att det till dataskyddslagen fogas bestämmelser om dataombudsmannens rätt att i ärenden där praxis i fråga om lagens tillämpning är vedertagen överföra beslutanderätten på tjänstemän som är föredragande. Syftet med de föreslagna bestämmelserna är att förbättra förutsättningarna för att tillgodose den registrerades rätt att få ett ärende behandlat utan dröjsmål. Denna rätt tryggas i grundlagen och förvaltningslagen.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2024.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Beredning.....	3
2 EU-rättsaktens målsättning och huvudsakliga innehåll	4
3 Nuläge och bedömning av nuläget.....	5
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	8
4.1 De viktigaste förslagen.....	9
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	9
5 Alternativa handlingsvägar	13
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	13
5.2 Handlingsmodeller som används eller planeras i andra medlemsstater	18
6 Remissvar	22
7 Specialmotivering	22
8 Ikraftträdande.....	27
9 Verkställighet och uppföljning	27
10 Förhållande till andra propositioner.....	28
10.1 Samband med andra propositioner.....	28
10.2 Förhållande till budgetpropositionen	28
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	28
LAGFÖRSLAG	34
Lag om ändring av dataskyddslagen	34
Lag om ändring av 57 och 59 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten	35
Lag om ändring av 12 b § i lagen om förvaltningsdomstolarna.....	36
BILAGOR.....	38
PARALLELLTEXTER	38
Lag om ändring av dataskyddslagen	38
Lag om ändring av 57 och 59 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten	39
Lag om ändring av 12 b § i lagen om förvaltningsdomstolarna.....	41

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Efter ikraftträdandet av EU:s allmänna dataskyddsförordning ökade antalet ärendegrupper där tillsynsmyndigheten ska fatta ett överklagbart förvaltningsbeslut betydligt. Före det hade dataombudsmannen befogenheter att fatta överklagbara förvaltningsbeslut endast i ärenden som gällde rätt till insyn och rättelse av en uppgift (personuppgiftslagen 523/1999). Exempelvis i ärenden som gällde förbud mot behandling av personuppgifter var datasekretessnämnden tidigare behörig att fatta beslut på ansökan av dataombudsmannen.

Vid dataombudsmannens byrå inleds varje år cirka 11 000 ärenden. Denna siffra omfattar inte bara klagomål utan också andra ärenden, såsom anmälningar om personuppgiftsincidenter samt förfrågningar. Innan den allmänna dataskyddsförordningen började tillämpas inleddes årligen cirka 3200–3500 ärenden vid dataombudsmannens byrå.

Var och en har rätt till garantier för god förvaltning, inklusive rätt att få motiverade beslut av myndigheterna och rätt att söka ändring i dem hos domstol. Också behandling av ett ärende utan ogrundat dröjsmål är en del av en god förvaltning. Grundlagen, Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna inbegriper dessutom rätt till ett effektivt rättsmedel. Av dessa förutsätter artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna uttryckligen domstolsförfarande för rättsmedlens del. Europeiska unionens dataskyddslagstiftning innehåller en hänvisning till artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna.

Allmänt tillämplig reglering om särskilda rättsmedel som gäller myndigheter i situationer där en myndighets behandling av ett ärende fördröjs eller är passiv bedömdes 2008 (Skyndsam behandling av ärenden inom förvaltningen och rättsmedel mot dröjsmål – Käsittelyn joutuisuus hallinnossa ja oikeussuojakeinot käsittelyn viivästyessä, presentationsblad på svenska, [Arbetsgruppsbetänkande 2008:5](#)). Till följd av den kritiska remissresponsen lämnades någon regeringsproposition om saken inte då.

Den arbetsgrupp som beredde dataskyddslagen, som kompletterar den allmänna dataskyddsförordningen, föreslog i sitt betänkande att det ska föreskrivas om rättsmedel för situationer med passivitet från tillsynsmyndighetens sida (Betänkande av arbetsgruppen för genomförande av EU:s allmänna dataskyddsförordning (TATTI), presentationsblad på svenska, [Justitieministeriets publikation 35/2017](#)). Arbetsgruppens förslag togs dock inte med i den regeringsproposition som lämnades till riksdagen (RP 9/2018 rd).

Kommissionen gav Finland en formell underrättelse den 6 april 2022 och ett motiverat yttrande den 27 januari 2023, i vilka den anser att Finlands lagstiftning inte till alla delar är förenlig med artikel 78.2 i förordning (EU) 2016/679 och artikel 53.2 i direktiv (EU) 2016/680. Kommissionen anser särskilt att de rättsmedel som är tillgängliga i Finland inte kan anses uppfylla kravet på ett effektivt rättsskydd inför domstol på det sätt som EU-rätten förutsätter.

1.2 Beredning

Beredningen av EU-rättsakten

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), nedan *den allmänna dataskyddsförordningen*, och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF, nedan *dataskyddsdirektivet*, trädde i kraft den 5 maj 2016. Genom den allmänna dataskyddsförordningen upphävdes Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter. Genom dataskyddsdirektivet upphävdes rådets rambeslut 2008/977/RIF, som gällde EU-medlemsstaternas gränsöverskridande behandling av personuppgifter i brottmål.

Den allmänna dataskyddsförordningen började tillämpas den 25 maj 2018. Dataskyddslagen (1050/2018), som kompletterar den allmänna dataskyddsförordningen, och lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten (1054/2018), nedan *dataskyddslagen avseende brottmål*, som gäller genomförandet av dataskyddsdirektivet, trädde i kraft den 1 januari 2019.

Beredningen av propositionen

Justitieministeriet tillsatte den 14 februari 2023 en arbetsgrupp för att bereda en ändring av dataskyddslagen och dataskyddslagen avseende brottmål. Utkastet till regeringsproposition var ute på remiss [...]. Utlåtanden om utkastet och övriga beredningsdokument som gäller projektet finns på [justitieministeriets webbplats](#) och på [statsrådets webbplats](#) under numret [OM016:00/2023](#).

2 EU-rättsaktens målsättning och huvudsakliga innehåll

Syftet med EU:s dataskyddslagstiftning är att säkra en enhetlig och hög skyddsnivå för fysiska personer vid behandling av personuppgifter oavsett personernas medborgarskap eller hemvist. En konsekvent och enhetlig tillämpning av bestämmelserna om skydd av fysiska personers grundläggande rättigheter och friheter bör säkerställas i alla medlemsstater. Syftet med EU:s dataskyddslagstiftning är också att garantera effektiva rättsmedel, om vilka det föreskrivs i den allmänna dataskyddsförordningen och dataskyddsdirektivet. De effektiva rättsmedlen grundar sig på artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, där det förutsätts att ”var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts har rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol”. I skäl 141 i den allmänna dataskyddsförordningen preciseras att registrerade bör ha rätt till ett effektivt rättsmedel i enlighet med artikel 47 i stadgan och att ärendet ska kunna prövas i domstol. En motsvarande hänvisning till artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna ingår i skäl 85 i dataskyddsdirektivet.

I artikel 77 i den allmänna dataskyddsförordningen föreskrivs det om den registrerades rätt att lämna in klagomål till en tillsynsmyndighet. Enligt artikel 77.2 i förordningen ska den tillsynsmyndighet till vilken klagomålet har ingetts underrätta den enskilde om hur arbetet med klagomålet fortskrider och vad resultatet blir, inbegripet möjligheten till rättslig prövning enligt artikel 78. Artikel 52.4 i dataskyddsdirektivet innehåller motsvarande krav. Dessutom innehåller artikel 57.1 f i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 46.1 f i dataskyddsdirektivet, vilka gäller tillsynsmyndighetens uppgifter, kravet att det ska underrättas om utredningen inom rimlig tid. Artikel 46.1 g i dataskyddsdirektivet ställer samma krav också på informering om kontrollen av att behandlingen är laglig.

I artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen konstateras att utan att det påverkar något annat administrativt prövningsförfarande eller prövningsförfarande utanför domstol, ska varje registrerad person ha rätt till ett effektivt rättsmedel om den tillsynsmyndighet som är behörig i enlighet med artiklarna 55 och 56 underlåter att behandla ett klagomål eller att informera den registrerade inom tre månader om hur det fortskrider med det klagomål som ingetts med stöd av artikel 77 eller vilket beslut som har fattats med anledning av det. Artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet innehåller bestämmelser som motsvarar artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och som hänför sig till klagomål som inlämnats enligt artikel 52.

Ovannämnda bestämmelser uppställer en tidsfrist på tre månader för den behöriga myndigheten inom vilken den registrerade åtminstone ska informeras om hur det fortskrider med klagomålet eller vilket beslut som fattats med anledning av det. Dataskyddslagstiftningen förutsätter däremot inte att ett ärende ska behandlas helt eller avgöras inom tre månader.

3 Nuläge och bedömning av nuläget

Dataombudsmannens beslutsfattande

Bestämmelser om dataombudsmannens beslutsfattande finns i 15 § i dataskyddslagen. Enligt paragrafen avgör dataombudsmannen ärenden efter föredragning, om inte han eller hon i ett enskilt fall beslutar något annat. Denna paragraf samt bestämmelserna i 16 § om biträdande dataombudsmannens uppgifter och befogenheter avgränsar beslutanderätten till dataombudsmannen och biträdande dataombudsmännen. Bestämmelserna i lagen möjliggör således inte att någon annan tjänsteman kan utöva beslutanderätt.

Enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag. I all offentlig verksamhet ska lag noggrant iakttas. Grundlagsutskottet har speciellt i samband med bestämmelser som har kopplingar till de grundläggande fri- och rättigheterna ansett det nödvändigt att den behöriga myndigheten entydigt eller annars exakt framgår av lagen eller att åtminstone principerna för myndigheternas behörighetsförhållanden och villkoren för delegering av behörighet framgår tillräckligt exakt av lagen. Däremot framgår enskilda tjänsteinnehavares uppgifter och befogenheter mer typiskt av en förordning eller arbetsordning än av en lag.

Om det anses ändamålsenligt att styra beslutanderätten i vissa ärenden till en tjänsteman som är föredragande, ska det i lagen med tillräcklig noggrannhet föreskrivas åtminstone om dataombudsmannens rätt att överföra beslutanderätten till en sådan tjänsteman samt om förutsättningarna för en sådan överföring av behörighet.

Dröjsmål i behandlingen

Vid dataombudsmannens byrå har behandlingen av ärenden hopat sig sedan den allmänna dataskyddsförordningen trädde i kraft. De högsta laglighetsövervakarna har under de senaste åren behandlat flera klagomål som gäller dröjsmål i behandlingen. Klagomålen kan gälla långa behandlingstider (*dröjsmål i behandlingen*) eller situationer där en myndighet inte har behandlat ett ärende eller inte alls har svarat den registrerade (*passivitet från myndighetens sida*).

Som stöd för beredningen av regeringens proposition har använts avgöranden av justitiekanslern och riksdagens justitieombudsman från 2018–2022. Av de avgöranden som granskats framgår det inte direkt att det skulle ha varit fråga om sådana passivitetssituationer som avses i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen eller artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet, där den registrerade inte har fått något svar sedan ärendet inleddes. I de situationer där det klart har varit

fråga om passivitet verkar det dock ha varit fråga om ett mänskligt fel (t.ex. OKV/116/10/2020 och EOAK/1010/2021).

Oftare än passivitetssituationer har det i avgörandena varit fråga om obefogat dröjsmål i behandlingen av ärenden vid dataombudsmannens byrå (variationsintervallet ca 1 år 5 månader–3 år 6 månader). I de utredningar som dataombudsmannen lämnat till de högsta laglighetsövervakarna har som orsaker till dröjsmålen angetts bland annat de ändringar som följt av data-skyddslagstiftningen, omorganiseringarna av arbetet till följd av covid-19-pandemin och i synnerhet de otillräckliga resurserna. I de högsta laglighetsövervakarnas avgörandepraxis har det dock av hävd ansetts att återopande av allmänna skäl som har att göra med knappa resurser inte berättigar till avvikelser från de lagstadgade krav som gäller behandling av ärenden. I vissa fall har den högsta laglighetsövervakaren kunnat konstatera att dataombudsmannens utredning om att ärendets natur eller särskilda omständigheter lett till att behandlingen dragit ut på tiden åtminstone delvis har varit en godtagbar grund (t.ex. OKV/631/10/2021).

En del av klagomålen har gällt svar på förfrågningar som riktat sig till dataombudsmannen. I sådana fall har själva ärendet inletts redan tidigare. När något avgörande eller någon information inte har erhållits, har parterna hört sig för om hur ärendet fortskrider och om de närmare behandlingstiderna. Dataombudsmannen har inte nödvändigtvis svarat snabbt på dessa förfrågningar eller så har svaren varit för allmänna eller annars bristfälliga (i svaret har t.ex. uppgetts genomsnittliga behandlingstider). Svaret kan också ha getts först efter ett klagomål till den högsta laglighetsövervakaren (t.ex. OKV/934/10/2020). Underlåtenhet att svara har enligt dataombudsmannens utredningar berott på tekniska eller mänskliga fel. Orsaken till att behandlingen fördröjts har oftast varit brådska och resursbrist.

Man har lyckats minska anhopningen av ärenden och vidtagit flera utvecklingsåtgärder för att påskynda behandlingen av ärenden, inklusive tillfälligt anvisat personalresurser för att avhjälpa anhopningen av ärenden. Justitiekanslern har också på eget initiativ utrett dröjsmålen i behandlingen av ärenden vid dataombudsmannens byrå och vilka åtgärder som vidtagits för att minska anhopningen av ärenden och konstaterat att resultaten är lovande i fråga om dem. Det har uppskattats att situationen kommer att normaliseras under 2022, dock under förutsättning att dataombudsmannens byrå har tillräckliga resurser.

Trots att situationen när det gäller behandlingen av ärenden redan har förbättrats med olika organisatoriska metoder, förutsätter en skyndsam behandling av ärenden dock vidareutveckling av funktionerna vid dataombudsmannens byrå. Med beaktande av att största delen av de klagomål som gäller dröjsmål i behandlingen har gällt andra situationer än sådana som avses i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet, är det nödvändigt att utöver genomförandet av dessa punkter också granska andra lagstiftningsmetoder. Dataombudsmannens resurser har under de senaste åren utökats så att antalet anställda är ungefär dubbelt så stort som 2016. Antalet ärenden är dock stort i synnerhet i fråga om juridiskt enkla och återkommande ärenden, även om antalet sådana ärenden har stabiliserats. Inte bara tillräckliga resurser utan också i synnerhet en förenkling av beslutsförfarandet i enkla ärenden skulle därför minska dröjsmålen i behandlingen. Detta skulle dock förutsätta en ändring av dataskyddslagen.

Rättsmedel i situationer med dröjsmål eller passivitet från en myndighets sida

Enligt 21 § 1 mom. i grundlagen har var och en rätt att utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Enligt 23 § 1 mom. i förvaltningslagen ska ett ärende

behandlas utan ogrundat dröjsmål. Enligt 2 mom. i den paragrafen ska en myndighet på en parts begäran ge en uppskattning om när ett beslut kommer att ges samt svara på förfrågningar om hur behandlingen framskrider. Behandling av ärenden och att behandlingen sker utan dröjsmål ingår också i tjänstemannens tjänsteplikt. I statstjänstemannalagen (750/1994) och lagen om tjänsteinnehavare i kommuner och välfärdsområden (304/2003) föreskrivs det om tjänstemännens och tjänsteinnehavarnas allmänna skyldighet att utföra sina uppgifter på behörigt sätt och utan dröjsmål. Bestämmelserna i artikel 77.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och 29 § 2 mom. och 57 § i dataskyddslagen avseende brottmål överlappar delvis dessa krav enligt förvaltningslagen och lagstiftningen om tjänstemän. Dataskyddslagstiftningen förutsätter dock att tillsynsmyndigheten på eget initiativ informerar den registrerade om hur ärendet fortskrider.

I förvaltningslagen anges det inte någon allmänt tillämplig fast tidsfrist inom vilken ett förvaltningsärende ska behandlas. Förvaltningsärendets art och omfattning inverkar i betydande grad på hur snabbt det kan behandlas. Enligt 23 a § i förvaltningslagen ska en myndighet dock för de centrala ärendegrupperna inom sitt verksamhetsområde ange förväntad handläggningstid för sådana ärenden som myndigheten avgör genom förvaltningsbeslut och som kan inledas endast på initiativ av en part. Detta gäller inte ärenden för vars del det föreskrivs om en tidsfrist för handläggningen. EU:s dataskyddslagstiftning fastställer inte heller någon tidsfrist inom vilken en tillsynsmyndighet ska behandla ett ärende. Däremot finns det i speciallagstiftningen bestämmelser som anger uttryckliga tidsfrister för myndigheternas avgöranden i vissa ärendegrupper. Då föreskrivs det i allmänhet också att om myndigheten inte har fattat ett beslut inom utsatt tid, kan besvär anföras i ärendet, vilket anses gälla myndighetens negativa beslut. Genom dessa specialbestämmelser genomförs vanligtvis direktiv som ingår i unionsrätten och där det uttryckligen har förutsatts att beslut fattas inom en viss tidsfrist och att det finns en möjlighet att föra ärendet till domstol om inte tidsfristen iakttas. (Se. Utvecklingsbehov av förvaltningsprocessen. Synpunkter till grund för lagberedning – Hallintolainkäytön kehittämistarpeita. Näkökohtia lainvalmistelun pohjaksi, presentationsblad på svenska, [Justitieministeriets publikationer 2006:4](#), s. 97) Bestämmelser som ingår i enskilda lagar och som gäller rättsmedel i situationer med passivitet från en myndighets sida är till exempel 24 § 2 mom. i lagen om erkännande av yrkeskvalifikationer (1384/2015), 39 § 4 mom. i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (559/1994), 4 kap. 2 § 3 mom. i kreditinstitutslagen (610/2014) och 2 kap. 6 § 4 mom. i försäkringsbolagslagen (521/2008).

I 19 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019) finns det bestämmelser om inledande av andra förvaltningsprocessärenden än besvär och extraordinärt ändringssökande (andra förvaltningsprocessuella ärenden). Dessutom innehåller lagen närmare bestämmelser om förvaltningstvistemål. Lagen om rättegång i förvaltningsärenden innehåller inga uttryckliga bestämmelser om sådana rättsmedel inför domstol som skulle gälla situationer med passivitet från en myndighets sida. Bestämmelser om sådan besvärsrätt till domstol i situationer med passivitet från tillsynsmyndighetens sida som förutsätts i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet finns inte heller i dataskyddslagen och dataskyddslagen avseende brottmål.

Om förvaltningsmyndigheten försummar att fatta ett förvaltningsbeslut eller förvaltningsbeslutet dröjer, har en part vanligen inte möjlighet att föra ett sådant ärende till en domstol för behandling. Ordalydelsen i 21 § i grundlagen möjliggör att inte bara en domstol utan också någon annan myndighet kan vara ett effektivt rättsmedel. I 21 § i grundlagen finns emellertid inga uttryckliga bestämmelser om rättsmedel i situationer med passivitet från den behöriga myndighetens sida. Förarbetena till lagen om rättegång i förvaltningsärenden (RP 29/2018 rd) eller rättspraxis ger inte heller stöd för att ett ärende som gäller passivitet från en myndighets sida kan föras till domstol som ett förvaltningstvistemål eller annat förvaltningsprocessuellt ärende.

I motiveringen till 20 § konstateras uttryckligen att ett ärende inte kan behandlas som förvaltningsstvemål om myndigheten inte har meddelat ett sådant överklagbart förvaltningsbeslut som hör till dess behörighet eller om beslutet har fördröjts. En förvaltningsmyndighets passivitet var till exempel inte en grund för ett förvaltningsstvemålsförfarande för att få rättsskydd i fallet HFD 2007:22, där det var fråga om byggande av renskiljningsgärde och renbeteslagets skyldighet att meddela ett överklagbart beslut i ärendet.

I en situation med passivitet från en myndighets sida kvarstår i praktiken förvaltningsklagan och klagomål till de högsta laglighetsövervakarna, vilka inte innebär tillträde till domstol. En förvaltningsklagan är till sin karaktär en fritt formulerad anmälan till tillsynsmyndigheten om att myndigheten har förfarit lagstridigt eller inte fullgör sina skyldigheter. Om tillsynsmyndigheten anser att den övervakade har förfarit lagstridigt, kan den vidta administrativa styråtgärder eller disciplinära åtgärder vars innehåll varierar från förvaltningsområde till förvaltningsområde. På motsvarande sätt kan de högsta laglighetsövervakarna, dvs. riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern i statsrådet, för den övervakade uttrycka sin uppfattning om förfarandets lagstridighet eller ge denne en anmärkning. Däremot kan de myndigheter som behandlar klagomål i allmänhet inte i egentlig mening ingripa i behandlingen av ett ärende hos en myndighet. I allvarliga fall kan laglighetsövervakarna bestämma att åtal ska väckas för tjänstebrott. Enligt 118 § i grundlagen svarar en tjänsteman för att hans eller hennes ämbetsåtgärder är lagliga. Tjänsteansvaret kan utmynna i ett straffrättsligt ansvar eller skadeståndsansvar.

När det gäller dataombudsmannen har de registrerade i praktiken tillgång till klagomål till riksdagens justitieombudsman eller justitiekanslern i statsrådet. För att kraven enligt artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet ska uppfyllas, bör det föreskrivas särskilt om besvärsmått i domstol i passivitetssituationer.

Enligt lagen om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång (362/2009) har en part dessutom rätt till gottgörelse av statens medel om rättegången fördröjs. I förvaltningsprocessärenden börjar den tid som ska beaktas i rättegångens längd när den handling genom vilken ärendet har anhängiggjorts har inlämnats till domstolen eller myndigheten. Den tid som ska beaktas i rättegångens längd börjar dock redan från det att en begäran om omprövning eller ett annat motsvarande yrkande som ska behandlas i förvaltningsförfarande har framställts, om en sådan begäran eller ett sådant yrkande enligt lag ska framställas innan beslutet får överklagas genom besvär. Av särskilda skäl kan den tid som ska beaktas i rättegångens längd börja från en tidigare tidpunkt än denna.

Ålands landskapslagstiftning

Bestämmelser om landskapet Ålands lagstiftningsbehörighet finns i 18 § i självstyrelselagen för Åland (1144/1991). Bestämmelser om rikets lagstiftningsbehörighet finns i 27 § i den lagen. Enligt 18 § i självstyrelselagen för Åland har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar. Skyddet för personuppgifter som innehas av landskapet Åland och kommunerna har inom den lagstiftningskontroll över landskapslagarna som det föreskrivs om i 19 § i självstyrelselagen för Åland ansetts höra till landskapets lagstiftningsbehörighet med stöd av 18 § 1 och 4 punkten i självstyrelselagen.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I propositionen föreslås det att 15 § i dataskyddslagen ändras. Enligt förslaget ska dataombudsmannen i ärenden där praxis i fråga om lagens tillämpning är vedertagen kunna överföra beslutanderätten på tjänstemän som är föredragande. Syftet med förslaget är att göra det möjligt att snabbare avgöra juridiskt enkla ärenden som emellertid kräver ett förvaltningsbeslut och samtidigt frigöra dataombudsmannens och de biträdande dataombudsmännens resurser till avgörandet av ärenden som kräver större rättslig prövning. Samtidigt är syftet med ändringen att förbättra förutsättningarna för att tillgodose den registrerades rätt att få ett ärende behandlat utan dröjsmål.

I propositionen föreslås det att 21 § i dataskyddslagen och 57 § i dataskyddslagen avseende brottmål ändras. Enligt förslaget ska den registrerade ha rätt att föra ett ärende till förvaltningsdomstolen för behandling i en situation där dataombudsmannen försummar behandlingen av den registrerades ärende eller underlåter att informera den registrerade inom tre månader om hur ärendet fortskrider eller om utgången i det. Genom de föreslagna bestämmelserna säkerställs det att den registrerade i alla situationer som dataskyddslagstiftningen förutsätter har tillgång till ett sådant effektivt rättsmedel inför en domstol som avses i artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna.

Det föreslås att 25 § i dataskyddslagen och 59 § i dataskyddslagen avseende brottmål ändras så att ändring i förvaltningsdomstolens beslut i ett ärende som förts till förvaltningsdomstolen och som gäller en situation med passivitet från dataombudsmannen sida inte får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Syftet med förslaget är att säkerställa att högsta förvaltningsdomstolen inte hamnar att behandla besvärärenden vars behandling där inte på något sätt ökar partens rättsskydd.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

Samhälleliga konsekvenser

De registrerade har numera möjlighet att anföra klagomål hos justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman om dataombudsmannen inte har svarat på den registrerades kontakt inom tre månader från mottagandet. Beslut av justitiekanslern och justitieombudsmannen respekteras och följs i allmänhet. Deras ställning och roll är så etablerad att medborgarna förstår hur de kan använda detta rättsmedel. Klagomål som anförs hos de högsta laglighetsövervakarna har också fördelar jämfört med ett domstolsförfarande, eftersom anförandet av klagomål är avgiftsfritt och inte förenat med några särskilda formkrav. Laglighetskontrollen av myndigheterna kompletteras med straffrättsliga medel som står till den registrerades förfogande om det uppstår allvarliga dröjsmål i behandlingen av ärendet samt med skadeståndsrättsliga medel om dröjsmålen orsakar skada. De föreslagna bestämmelserna begränsar inte användningen av dessa medel åtminstone i andra situationer än sådana som avses i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet.

De ovannämnda rättsmedlen gäller i större utsträckning än artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet också situationer där behandlingstiden har blivit oskäligt lång. De högsta laglighetsövervakarna har endast sällan behandlat ärenden som gäller sådana situationer som avses i artiklarna i fråga. Således bedöms de föreslagna bestämmelserna ha endast liten inverkan på tillgodoseendet av de registrerades rättigheter.

Propositionen bedöms dock ha en positiv inverkan på tillgodoseendet av den registrerades rättigheter i de situationer där den registrerade inte har fått ett svar enligt artikel 78.2 i den allmänna

dataskyddsförordningen eller artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet. Förvaltningsdomstolens avgörande i ärendet är juridiskt bindande. Dessutom ska domstolen ha möjlighet att sätta ut en ny tidsfrist för svaret till den registrerade.

Ekonomiska konsekvenser och konsekvenser för myndigheter

De högsta laglighetsövervakarna

År 2022 inleddes 1654 klagomål hos justitiekanslern, och det totala antalet har varit 2088–2844 åren 2018–2021. År 2022 registrerades det 12 klagomål som gällde dataombudsmannen, medan antalet varierade mellan 4 och 25 åren 2018–2021. Sammanlagt 5561–7651 klagomål anfördes hos riksdagens justitieombudsman 2018–2021. År 2022 inleddes sammanlagt 18 sådana klagomål där minst ett av föremålen för klagomålet var dataombudsmannen. Antalet sådana klagomål varierade mellan 5 och 23 åren 2018–2021. Antalet klagomål som de högsta laglighetsövervakarna behandlar inbegriper också andra ärenden än sådana som gäller dröjsmål i behandlingen eller behandlingstiden. Det har dock årligen anförts flera klagomål som gäller dröjsmål i behandlingen eller behandlingstiden, i synnerhet från och med 2020.

Utifrån antalet inledda eller avgjorda klagomålsärenden kan det inte dras några säkra slutsatser om omfattningen av eventuella problem med dröjsmål i behandlingen eller om konsekvenserna av de föreslagna lagändringarna, eftersom alla registrerade inte anför klagomål om saken. På basis av statistiken kan man dock lägga fram riktgivande bedömningar, och som stöd för slutsatserna kan man använda en kvalitativ bedömning av avgörandena. Största delen av de klagomål som de högsta laglighetsövervakarna behandlat har i fråga om dataombudsmannen gällt behandlingstiden, medan de högsta laglighetsövervakarna endast sällan har behandlat sådana klagomål som gällt situationer där den registrerade inte har fått något svar alls av dataombudsmannen inom tre månader. Det föreslagna nya förfarandet gäller inte i större utsträckning situationer med dröjsmål i behandlingen. Det är möjligt att de högsta laglighetsövervakarna i fortsättningen tillämpar lagen så att domstolsförfarandet är primärt i förhållande till klagomål som anföras hos den högsta laglighetsövervakaren. Den registrerade har dock fortfarande tillgång till klagomål till den högsta laglighetsövervakaren åtminstone i de ärenden där det är fråga om en lång behandlingstid. Av de klagomålsärenden som kommer in för behandling till de högsta laglighetsövervakarna faller således sannolikt ett mycket litet antal klagomål som gäller dataombudsmannen bort. De föreslagna bestämmelserna bedöms således ha endast ringa konsekvenser för de högsta laglighetsövervakarnas arbete.

Dataombudsmannen

Propositionen har inga direkta ekonomiska konsekvenser för dataombudsmannen. Syftet med de föreslagna bestämmelserna om ett nytt rättsmedel och ändringen av 15 § är dock att allmänt främja behandlingen av ärenden inom skäligen tid. Den föreslagna ändringen av 15 § innebär dessutom att det frigörs resurser för dataombudsmannen och de biträdande dataombudsmännen, som på ett mer ändamålsenligt sätt än tidigare kan riktas till behandling och avgörande av ärenden som kräver större rättslig prövning. Samtidigt gör ändringen det möjligt för dataombudsmannen att organisera byråns arbete effektivare än vad som är fallet i dag.

Vid dataombudsmannens byrå inleds varje år cirka 11 000 ärenden. Det totala antalet ärenden som inleds omfattar förutom klagomål också andra ärenden, såsom olika förfrågningar med anledning av vilka något förvaltningsbeslut inte behöver fattas. Ärenden där praxis i fråga om lagens tillämpning till vissa delar är vedertagen är till exempel inom hälso- och sjukvårdssektorn den registrerades begäran om ändring av beskrivningar i patientjournaler eller läkarens diagnoser, samt anmälningar om personuppgiftsincidenter. Inom hälso- och sjukvårdssektorn inleddes

2018–2022 sammanlagt 1878–2450 ärenden. Anmälningarna om personuppgiftsincidenter utgör den största enskilda gruppen av ärenden som inleds vid dataombudsmannens byrå. Det har åren 2018–2022 kommit in 2220–5446 anmälningar om personuppgiftsincidenter. Under 2019–2021 har processen för behandling av anmälningarna redan utvecklats och effektiviserats bland annat genom att det har tagits i bruk ett standardsvar för sådana personuppgiftsincidenter som sannolikt inte leder till fortsatta åtgärder. Till den del förvaltningsbeslut måste fattas med anledning av anmälningarna, är det förfarande som tillämpas dock ett föredragningsförfarande i enlighet med 15 § i dataskyddslagen.

I ljuset av ovannämnda statistik har den föreslagna ändringen av 15 § betydande verkningar för dataombudsmannens byrå redan i fråga om anmälningarna om personuppgiftsincidenter, när förfarandet för sådana förvaltningsbeslut av återkommande natur som fattas med anledning av anmälningarna effektiviserats. Enligt en preliminär bedömning kan överföringen av beslutanderätten enligt den föreslagna 15 § också tillämpas på flera tiotals procent av de inledda ärenden som gäller hälso- och sjukvårdssektorn.

Eftersom ombudsmännens resurser inte behöver användas för behandling och avgörande av sådana ärenden där praxis i fråga om lagens tillämpning är vedertagen, bidrar lagändringen till att påskynda förfarandet och minska dröjsmålen i behandlingen i synnerhet i de ärendegrupper som ändringen gäller. Eftersom dessa till antalet är stort i förhållande till det totala antalet ärenden som inleds årligen, effektiviserar ändringarna också i större utsträckning dataombudsmannens arbete.

Dataombudsmannens byrå har redan tidigare vidtagit flera åtgärder som syftar till att effektivisera ärendehantering och påskynda behandlingen av ärenden. Det bör således alltså som en helhet följas upp vilka konsekvenser ändringarna i lagstiftningen har för dataombudsmannens arbetsbörda.

Förvaltningsdomstolarna

De föreslagna ändringarna av dataskyddslagen och dataskyddslagen avseende brottmål medför merarbete för förvaltningsdomstolarna. Den föreslagna regleringen innehåller inga särskilda bestämmelser med stöd av vilka den registrerade till exempel först ska framställa en begäran om påskyndad behandling till dataombudsmannen eller yrka på att ärendet ska avgöras. Även om lagförslagen medför en risk för att ärenden i onödan styrs till förvaltningsdomstolarna, kan man dock förvänta sig att största delen av de registrerade i första hand kontaktar dataombudsmannen för att utreda hur behandlingen av ärendet fortskrider i stället för att föra ärendet direkt till förvaltningsdomstolen. Denna sannolikhet ökar av den anledning att det för ärenden som behandlas av förvaltningsdomstolarna tas ut en domstolsavgift som i förvaltningsdomstolen uppgår till 270 euro. Även med beaktande av att endast mycket få av de ärenden som de högsta laglighetsövervakarna behandlat har gällt sådana passivitetssituationer som avses i dataskyddslagstiftningen, kommer ärenden sannolikt endast sällan att styras till förvaltningsdomstolarna för behandling. Mängden merarbete för förvaltningsdomstolarna beräknas således bli liten. Lagförslagen innehåller dessutom bestämmelser om förbud mot besvär hos högsta förvaltningsdomstolen, vilket innebär att de föreslagna bestämmelserna inte har några konsekvenser för högsta förvaltningsdomstolen.

Med tanke på en behörig behandling av förvaltningsärenden och ett ändamålsenligt system för ändringssökande bör endast ärenden som först har utretts tillräckligt av förvaltningsmyndigheten hänvisas till förvaltningsdomstolen för behandling. Utgångspunkten för de föreslagna bestämmelserna ska fortsättningsvis vara att utredningen och avgörandet av förvaltningsärenden

ska ske utan ogrundat dröjsmål hos förvaltningsmyndigheten. Målet är att ärenden på motsvarande sätt som i nuläget ska styras till förvaltningsdomstolarna främst genom ändringssökande.

De föreslagna lagändringarna har inga direkta resurskonsekvenser för förvaltningsdomstolarna, med beaktande av att antalet ärenden sannolikt är litet. I det fall att de nya ärendegrupperna i informationssystemet kan klassificeras i samma ärendegrupp som andra förvaltningsprocessuella ärenden enligt 19 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, har lagändringarna inte heller några konsekvenser för informationssystemen eller konsekvenser för omkostnaderna.

Konsekvenser för skyddet av de grundläggande fri- och rättigheterna och skyddet av personuppgifter

I dataskyddslagen och dataskyddslagen avseende brottmål finns inte någon sådan bestämmelse om rätt till rättsmedel inför domstol som förutsätts i den allmänna dataskyddsförordningen och dataskyddsdirektivet med tanke på en situation där dataombudsmannen inte tar upp ett klagomål till behandling eller ger den registrerade minst ett meddelande om hur ärendet fortskrider. Syftet med de föreslagna lagändringarna är att genomföra bestämmelserna i den allmänna dataskyddsförordningen och dataskyddsdirektivet till de delar som saknas så att den registrerades rättigheter tillgodoses på det sätt som bestämmelserna förutsätter också i dessa situationer. Även om förvaltningsdomstolens förelägganden är juridiskt bindande, föreslås det att de ska förenas med en möjlighet att sätta ut en ny tidsfrist inom vilken den registrerade ska informeras. De föreslagna bestämmelserna innehåller inga andra särskilda åtgärder som skulle effektivisera domstolens avgörande. Konsekvenserna av de föreslagna bestämmelserna motsvarar således i praktiken de nuvarande konsekvenserna av de högsta laglighetsövervakarnas avgöranden, med undantag för den juridiskt bindande karaktären av den tidsfrist som eventuellt sätts ut för informerandet. Sådana passivitetssituationer som avses i de föreslagna bestämmelserna har emellertid varit sällsynta. Ett domstolsförfarande bedöms inte heller påskynda behandlingen av den registrerades ärende vid dataombudsmannens byrå, eftersom det inte är möjligt att sätta ut någon tidsfrist för behandlingen av ärendet. De föreslagna bestämmelserna om det nya rättsmedlet bedöms således ha ringa konsekvenser för skyddet för privatlivet och skyddet av personuppgifter.

Däremot bedöms den föreslagna 15 § i dataskyddslagen främja rättssäkerheten och indirekt också skyddet av personuppgifter och den registrerades rättigheter. Detta beror på att beslutsförfarandet vid dataombudsmannens byrå blir snabbare i vissa ärendegrupper, vilket samtidigt frigör resurser för behandling av ärenden som kräver mer rättslig prövning. Ändringen stöder den rätt till behandling utan dröjsmål som tryggas i 21 § i grundlagen och i 23 § i förvaltningslagen. Behandling utan dröjsmål främjar samtidigt den registrerades möjligheter att effektivare utöva sina rättigheter enligt den allmänna dataskyddsförordningen och dataskyddslagen avseende brottmål.

Konsekvenser för jämlikheten

Den allmänna dataskyddsförordningen förutsätter att alla registrerade bör ha rätt att lämna in ett klagomål till en enda tillsynsmyndighet, särskilt i den medlemsstat där den registrerade har sin hemvist, och ha rätt till ett effektivt rättsmedel i enlighet med artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, om den registrerade anser att hans eller hennes rättigheter enligt förordningen har kränkts eller om tillsynsmyndigheten inte reagerar på ett klagomål, helt eller delvis avslår eller avvisar ett klagomål eller inte agerar när så är nödvändigt för att skydda den registrerades rättigheter. På motsvarande sätt ska den registrerade ha tillgång till rättsskydd enligt dataskyddsdirektivet oberoende av hemvistmedlemsstat. Genom regeringspropositionen före-

slås ett sådant rättsmedel bli fogat till Finlands rättssystem som dataskyddslagstiftningen förutsätter och som för närvarande saknas. Förslaget innebär således att registrerade som är bosatta i Finland till denna del försätts i en jämlik ställning med registrerade som är bosatta i de EU-medlemsstater där rättsmedlet redan har genomförts.

Grundlagens 6 § förutsätter att alla är lika inför lagen. Också enligt 6 § i förvaltningslagen ska de som utträtt är ärenden hos förvaltningen bemötas jämlikt. Av myndigheterna förutsätts dessutom opartiskhet. Det föreslagna nya rättsmedlet försvagar inte rättigheterna enligt dessa bestämmelser.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Tillämpningsområdet för det nya rättsmedlet

Vid beredningen har man som ett handlingsalternativ bedömt sådan reglering om nya rättsmedel för dröjsmålsituationer som allmänt skulle tillämpas på myndigheter. Den av justitieministeriet tillsatta passivitetsarbetsgruppen, som arbetade 2007–2008, granskade i sitt betänkande rättsmedlen i situationer där en förvaltningsmyndighet har försummat att fatta ett förvaltningsbeslut eller där beslutet har fördröjts (Skyndsam behandling av ärenden inom förvaltningen och rättsmedel mot dröjsmål – Käsittelyn joutuisuus hallinnossa ja oikeussuojakeinot käsittelyn viivästyessä. Presentationsblad på svenska. Arbetsgruppsbetänkande 2008:5). I betänkandet föreslogs bland annat bestämmelser om sådana nya rättsmedel som skulle vara tillgängliga för en part när behandlingen av ett ärende som gäller hans eller hennes rätt, fördel eller skyldighet fördröjs inom förvaltningen (s.k. krav på skyndsam behandling och dröjsmålsbesvär). Det föreslagna tillämpningsområdet för rättsmedlen skulle i större utsträckning ha omfattat oskäligt dröjsmål i behandlingen i stället för att tillämpningsområdet skulle ha begränsats till att gälla endast passivitetssituationer på det sätt som föreslås i denna proposition.

I remissvaren om passivitetsarbetsgruppens betänkande ([Justitieministeriets utlåtanden och utredningar 2009:8](#)) förhöll sig remissinstanserna mest kritiska till förslaget om dröjsmålsbesvär som behandlas i förvaltningsdomstolen. En del av remissinstanserna upplevde att den helhet som skapas av rättsmedlen var motiverad och nödvändig, men en större del ansåg att förfarandet med dröjsmålsbesvär var för tungt och att det kan leda till ökad arbetsbörda för domstolarna. Dessutom misstänktes det att gränsen mellan förvaltning och rättskipning suddas ut. Det framfördes också kritiska anmärkningar om omfattningen och oenhetligheten i fråga om tillämpningsområdet för det nya rättsmedlet.

Utifrån utlåtandena om passivitetsarbetsgruppens betänkande bereddes vid justitieministeriet våren 2012 ett nytt förslag till ett system för dröjsmålsbesvär med ett mer begränsat tillämpningsområde, som dock i större utsträckning skulle ha hänfört sig till behandlingstiderna i stället för enbart passivitetssituationer. Även om remissinstanserna i sig understödde propositionens målsättningar, förhöll de sig fortsättningsvis rätt kritiskt till hur den föreslagna regleringen skulle fungera i praktiken och hur behövlig den skulle vara (se remissammandraget, [Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 18/2013](#)). På basis av remissvaren kom justitieministeriet till den slutsatsen att det i stället för att utvidga rättsmedelssystemet inom förvaltningen är mer ändamålsenligt att reglera behandling av förvaltningsärenden utan dröjsmål i förvaltningslagen, och att man ska sträva efter att lösa eventuella rättssäkerhetsproblem till följd av dröjsmål vid behandlingen i speciallagstiftning som beaktar förvaltningsärendenas materiella särdrag (se regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av förvaltningslagen, RP 50/2013 rd, s. 21).

Ett allmänt rättsmedel mot dröjsmål eller passivitet i myndigheternas behandling är klagan hos den myndighet som övervakar verksamheten (8 a kap. i förvaltningslagen) eller klagomål till de högsta laglighetsövervakarna, det vill säga riksdagens justitieombudsman eller justitiekanslern i statsrådet. Om myndigheten försummar att fatta ett förvaltningsbeslut eller förvaltningsbeslutet dröjer, har en part vanligen inte möjlighet att föra ärendet till en domstol för behandling. Klagomål till de högsta laglighetsövervakarna har även med tanke på fortsättningen ansetts vara fungerande, ändamålsenligast och effektivast och därför motiverat att bevara i fråga om situationer med dröjsmål i behandlingen.

I vårt nationella rättssystem vore det exceptionellt med ett sådant rättsmedel i förvaltningsdomstolen som gäller situationer med dröjsmål eller passivitet från en myndighets sida. Av denna anledning och av ovan nämnda skäl anses det mest motiverade alternativet för genomförandet vara att rättsmedlet avgränsas till att gälla endast dataombudsmannen samt de situationer som avses i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet, dvs. passivitetsituationer.

I syfte att säkerställa enhetligheten i hela det nationella rättsskyddssystemet är det i övrigt motiverat att myndighetens skyldighet att behandla förvaltningsärenden utan obefogat dröjsmål samt rättsmedlen vid eventuella dröjsmål ska vila på den nuvarande regleringen. Klagomål till de högsta laglighetsövervakarna ska fortfarande vara ett rättsmedel som står till den registrerades förfogande när det är fråga om ett sådant lagstridigt förfarande från en myndighets sida eller sådan underlåtenhet av en myndighet att fullgöra en skyldighet, där domstolen inte är behörig att behandla yrkandet. Exempelvis i dataskyddsdirektivet förutsätts det att det inom rimlig tid underrättas om hur kontrollen eller undersökningen fortskrider och om resultatet (artikel 46 i direktivet). Dessa krav har genomförts i 29 § och 57 § 1 mom. i dataskyddslagen avseende brottmål.

Frågor som gäller behandlingen av ett dröjsmåls- eller passivitetsärende

Vid beredningen har det bedömts om det är nödvändigt att föreskriva att framställande av krav på skyndsam behandling eller annan förfrågan till dataombudsmannen ska vara en förutsättning för att ett ärende som gäller överskridande av den lagstadgade tidsfristen ska kunna föras till domstol för behandling. Behandlingen av ett passivitetsärende ska dock inte medföra onödigt merarbete för den registrerade, dataombudsmannen eller domstolarna. Eftersom förfarandet bör vara så klart och lätt som möjligt för alla parter, ansågs det inte ändamålsenligt med ett sådant mellanskede. Den registrerade kan kontakta dataombudsmannen för att höra hur behandlingen av hans eller hennes ärende fortskrider även utan någon lagstadgad skyldighet innan han eller hon kontaktar domstolen. Det är sannolikt att en eventuell försummelse som skett vid behandlingen av ett ärende eller något annat misstag eller någon annan försummelse kan lösas redan på basis av en sådan fritt formulerad kontakt, varvid det inget finns något behov av att inleda ett ärende vid domstol.

När det ännu inte finns något förvaltningsbeslut som grund för det ärende som behandlas, behandlar domstolen inte ärendet som ett besvärärende. Passivitetsarbetsgruppen föreslog att dröjsmålsbesvär skulle ha behandlats i samma ordning som förvaltningstvistemål. Användningsområdet för förvaltningstvisten är olika offentligrättsliga betalningsskyldigheter, ersättningar och gottgörelser eller andra meningsskiljaktigheter som gäller innehållet i, omfattningen av eller giltighetstiden för ett rättsförhållande (se t.ex. Mäenpää 2018, s. 960–964). I rättspraxis har förvaltningstvisteförfarandet använts till exempel i kostnadstvister mellan kommuner och som rättsmedel i fråga om tillgången till hälso- och sjukvård (t.ex. HFD 2002:61 och HFD 2000:63 vilka gäller hjälpmedelstjänster inom medicinsk rehabilitering). I ett förvaltningstvisteförfarande har man även behandlat till exempel fastställande av tjänsteförhållande och därmed

sammanhängande ekonomiska yrkanden (HFD 2019:120), meningsskiljaktigheter om en närstående vårdarens ledigheter (HFD 2019:69) och vissa återkravssituationer (HFD 2022:101; HFD 22.5.2018 T 2399). Som förvaltningsstvist har behandlats exempelvis väghållarens skyldighet att bygga en anslutning eller bro (HFD 1962 I 3 och 1977 A II 96) samt kommunens skyldighet att avlägsna ett skrotfordon från sökandens fastighet (HFD 28.2.2003 T 445). Det föreslagna rättsmedlet kan inte utan problem jämföras med dessa exempel.

Vid beredningen av lagen om rättegång i förvaltningsärenden har det ansetts att ett ärende inte kan behandlas som förvaltningsstvistemål om myndigheten inte har meddelat ett sådant överklagbart förvaltningsbeslut som hör till dess behörighet eller om beslutet har fördröjts (RP 29/2018 rd, s. 92). Denna ståndpunkt har också i rättspraxis tagits i ärenden där det i det aktuella fallet kan fås ett avgörande av den behöriga myndigheten (t.ex. HFD 2016:85; HFD 2008:38; HFD 2007:22).

Det föreslagna rättsmedlet kan användas i ett ärende där myndigheten ännu inte har träffat ett avgörande i huvudmålet, varvid det inte särskilt väl kan jämföras med de ärendegrupper som vanligtvis behandlas som förvaltningsstvistemål. På dessa grunder har man i denna proposition kommit fram till att det föreslagna rättsmedlet inte heller ska vara ett förvaltningsstvistemål, utan ett annat förvaltningsprocessuellt ärende. Sådana ärenden är exempelvis ansöknings- och underställningsärenden som behandlas i förvaltningsdomstolen och om vilka det föreskrivs särskilt i speciallagstiftning. Bestämmelserna om handläggning av ärenden i lagen om rättegång i förvaltningsärenden är i sig tillräckliga också för behandlingen av passivitets- eller dröjsmålsärenden.

Under beredningen övervägdes behovet av en bestämmelse om att dataombudsmannen medan ärendet är anhängigt vid förvaltningsdomstolen skulle underrätta förvaltningsdomstolen om avgörandet av klagomålsärendet och sända beslutet i ärendet till förvaltningsdomstolen. En sådan bestämmelse ansågs dock onödig med beaktande av bestämmelserna om utredning av ärenden i förvaltningsdomstolen i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Förvaltningsdomstolen har rätt och skyldighet att be parterna i rättegången om alla uppgifter som är väsentliga för behandlingen av ärendet. Enligt 37 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden ska såväl parten som myndigheten medverka till utredningen av ärendet på det sätt som ärendets rättsliga natur kräver och myndigheter ska vid rättegången på ett objektivt sätt beakta både allmänna och enskilda intressen. Myndigheten ska också på begäran ge ett utlåtande i ärendet (42 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden). Det är klart att avgörandet av huvudsaken när ett förvaltningsprocessuellt ärende som gäller dröjsmål är anhängigt vid förvaltningsdomstolen är en sådan omständighet som inverkar på behandlingen av ärendet och som myndigheten ska underrätta domstolen om.

Vid beredningen har det dessutom bedömts vilken som är en ändamålsenlig förvaltningsdomstolssammansättning för behandling av situationer med passivitet från dataombudsmannens sida. Vid fastställandet av den sammansättning som bäst tillgodoser rättsskyddet ska också det föreslagna förbudet mot att anföra besvär över förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen beaktas. Förvaltningsdomstolen är domför med tre ledamöter, om inte något annat föreskrivs särskilt i lag. En så omfattande sammansättning har inte i förslaget ansetts motiverad med beaktande av passivitetsärendenas art och omfattning. Därför föreslås det att också en sammansättning med en domare ska vara behörig att behandla passivitetsärenden. Ärendenas natur kan i sig även tala för en sammansättning med två domare i stället för en sammansättning enligt huvudregeln. I propositionen har man dock beslutat att föreslå en sammansättning med en domare särskilt för att trygga en snabb behandling av ärendena. Behandlingen av den nya ärendegruppen kommer att vara summarisk och ärendena är innehållsmässigt jäm-

förbara med sådana processuella beslut som det föreskrivs om i 12 § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna. Ärenden som gäller dröjsmål eller passivitet i myndigheternas behandling kan inte utan problem jämföras med de ärende grupper som behandlas i en sammansättning med två domare.

Ett handlingsalternativ kunde också vara att koncentrera den ärende grupp som gäller situationer med passivitet från dataombudsmannens sida till en enda förvaltningsdomstol. Detta alternativ har dock inte utretts närmare i samband med beredningen av denna proposition. En allmän strävan är att förvaltningsdomstolarnas verksamhet ska vara så jämnstark som möjligt, varvid utgångspunkten ska vara att ärendena decentraliseras till alla förvaltningsdomstolar. En koncentration av ärenden till endast en förvaltningsdomstol bör ha mycket vägande grunder (se t.ex. regeringens proposition till riksdagen med förslag till granskning av bestämmelserna om sökande av ändring i vissa förvaltningsärenden, RP 230/2014 rd, s. 40). Det är logiskt att ett passivitetsmål behandlas i den förvaltningsdomstol som i sinom tid är behörig att behandla besvär som gäller huvudsaken.

Domstolens avgörande i dröjsmåls- eller passivitetsmål

Vid beredningen har man bedömt alternativa avgöranden för förvaltningsprocessuella ärenden som beror på en myndighets passivitet. Vid bedömningen har som stöd också använts sätten att genomföra lagstiftningen i andra EU-medlemsstater. Enligt 82 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden kan förvaltningsdomstolen när den handlägger ett i 4 kap. i den lagen avsett annat förvaltningsprocessuellt ärende avslå eller bifalla ett yrkande eller avvisa det helt eller delvis. I 3 mom. i paragrafen föreskrivs om situationer där förvaltningsdomstolen ska avvisa ett yrkande som framställts i ett annat förvaltningsprocessuellt ärende. Enligt sista momentet i samma paragraf avskrivs ärendet om yrkandet återtogs eller om det finns andra motsvarande skäl till det.

Vid beredningen har det bedömts om förvaltningsdomstolen vid behov bör ha tillgång till andra särskilt föreskrivna avgörandealternativ. I förslaget har man beslutat att föreslå en möjlighet för förvaltningsdomstolen att utöver de avgörandealternativ som anges i förvaltningsprocesslagen också sätta ut en ny tidsfrist för dataombudsmannen. Om yrkandet godkänns, kan domstolen sätta ut en tidsfrist för myndigheten inom vilken den senast ska informera den registrerade om hur ärendet fortskrider eller om utgången i det. Detta innebär dock inte att ärendet i sin helhet måste behandlas inom den tid som sätts ut.

I en situation som avses i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen har dataombudsmannen underlåtit att behandla ett klagomål eller att informera den registrerade inom tre månader om hur det fortskrider med det klagomål som ingetts med stöd av artikel 77 eller vilket beslut som har fattats med anledning av det. Det egentliga klagomålsärendet hör till dataombudsmannens behörighet och ett beslut som meddelas i ärendet kan överklagas hos förvaltningsdomstolen. I ett ärende som gäller dröjsmål i myndighetsbehandling är det alltså fråga om avgörande av ett yrkande som är separat från huvudsaken. Därför kan avgörandealternativet inte vara att domstolen vid behandlingen av ett dröjsmålsärende övertar avgörandet av huvudsaken. Det är viktigt att göra en klar åtskillnad mellan förvaltningsförfarandet och rättskipningen.

Vid behandlingen av ett dröjsmålsärende bedömer förvaltningsdomstolen till exempel inte om behandlingen av klagomålsärendet redan är i ett sådant skede att det skulle ha varit möjligt att avgöra ärendet eller om dataombudsmannen har motiverat sin passivitet på godtagbara grunder. Om dataombudsmannen har överskridit den tidsfrist som anges i den allmänna dataskyddsförordningen, har förfarandet varit rättsligt felaktigt. En bedömning av om tidsfristen iakttagits torde vara ganska enkel att göra och inte exempelvis kräva någon särskilt omfattande utredning

av ärendet eller hörande. De klagomålsärenden som dataombudsmannen behandlar är flerpartsärenden. I en passivitetssituation är det dock i princip fråga om ett ärende mellan den som inlett klagomålsärendet och dataombudsmannen, medan de övriga parterna har att göra med behandlingen av huvudsaken. Också av denna orsak är det viktigt att skilja behandlingen av ärendet hos dataombudsmannen från behandlingen av dröjsmålsärendet till exempel vid bedömningen av vem som ska höras i ärendet och vilken omständighet som ska utredas.

Det är också viktigt att det nya rättsmedlet inte blir ett osakligt sätt att påverka behandlingen av huvudsaken. Rättsmedlet ska vara snabbt och effektivt, men får inte ge upphov till en så kallad omkörningsfil för ärenden som behandlas av dataombudsmannen. Utgångspunkten ska också i en eventuell enskild passivitetssituation vara den att dataombudsmannen behandlar alla inkommande ärenden i jämlik ordning. När förvaltningsdomstolen behandlar ett dröjsmålsärende har den inte och kan inte heller ha en heltäckande bild av innehållet i huvudsaken, utan domstolen ska endast undersöka om behandlingen har fördröjts från den tidsfrist som anges i lagen. I artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen förutsätts det inte att tillsynsmyndigheten ska avgöra ärendet inom tre månader. Det räcker att dataombudsmannen har informerat den registrerade om hur ärendet fortskrider inom denna tidsfrist. Av dessa skäl föreslås det att förvaltningsdomstolen ska kunna sätta ut en ny tidsfrist inom vilken det ska informeras om hur ärendet fortskrider eller om utgången i det, men inte för avgörandet av ärendet.

Vid beredningen har man också bedömt möjligheten att påföra administrativa sanktioner i passivitetssituationer. Administrativa påföljder av straffkaraktär grundar sig ofta på EU-rätten och hänför sig ofta till tillsynen över bestämmelser som ska iakttas i näringsverksamhet. Sådana kan komma i fråga till exempel inom sektorer med omfattande grå ekonomi. Det är inte motiverat att förena hot om sanktioner med mycket ringa överträdelser av lagstiftningen eller försummelse. Hotet om en påföljdsavgift som påförs för försummelse att tillgodose en enda grundläggande rättighet, här rättsskyddet, kan dock äventyra jämvikten när de olika grundläggande fri- och rättigheterna ska vägas mot varandra i myndighetsverksamheten. I grundlagsutskottets utlåtandepraxis har det inte ansetts möjligt att påföra en myndighet en påföljdsavgift (GrUU 14/2018 rd, GrUU 37/2021 rd). Behandling av ärenden utan dröjsmål och rätten att få ett beslut i ett ärende är lagstadgade grundläggande krav på en fungerande förvaltning. I myndighetens tjänst arbetar man under tjänsteansvar och enligt budgeten. En administrativ påföljd av straffkaraktär som skulle rikta sig mot en myndighet är ett förfarande som är främmande för den nuvarande rättsordningen. Av dessa skäl föreslås det inte någon påföljdsavgift av straffkaraktär som avgörandealternativ för domstolen för sådana situationer med passivitet från dataombudsmannen sida som avses i propositionen.

Ett avgörandealternativ kunde vara att domstolen skulle ha möjlighet att förena iakttagandet av sitt beslut eller den utsatta tidsfristen med vite. Detta föreslogs i passivitetsarbetsgruppens betänkande, i den därpå följande propositionen 2012 och i betänkandet av TATTI-arbetsgruppen som beredde dataskyddslagstiftningen (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 35:2017). Såsom det har konstaterats ovan handlar myndigheterna under tjänsteansvar och de ska i alla situationer sköta sina lagstadgade uppgifter. Domstolens beslut är bindande. Om förvaltningsdomstolens beslut inte kan överklagas, får det laga kraft genast. I en situation där förvaltningsdomstolen anser att dataombudsmannen har underlåtit att iakttäta den tidsfrist som anges i den allmänna dataskyddsförordningen, riktar domstolen sitt förpliktande beslut, som uppmanar att agera, just till dataombudsmannen. I en enskild ärendegrupp skulle vite som förenas med det slutliga domstolsbeslutet och föreläggs en myndighet kunna vara inkonsekvent med tanke på rättsskyddssystemets systematik och trovärdighet. Det anses inte vara nödvändigt att förena utsättandet av tidsfrist med vite.

På motsvarande sätt har det bedömts att en möjlighet till gottgörelse inte är en lämplig beslutstyp för passivitetssituationer, bland annat av orsaker som hänför sig till myndighetens ovan nämnda ansvar och domstolsbeslutens bindande karaktär. En gottgörelse som en självständig lösning skulle inte heller vara en logisk lösning ännu i det skede då behandlingen av huvudsaken pågår vid dataombudsmannens byrå (jfr t.ex. lagen om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång 362/2009). Det skulle i detta skede i praktiken vara mycket svårt att uppskatta beloppet av en rättvis gottgörelse, med beaktande av karaktären hos en sådan passivitetssituation som avses i dataskyddslagstiftningen. Exempelvis i lagstiftningen om obligatorisk socialförsäkring föreskrivs det om rätt till ekonomisk gottgörelse, om behandlingen av ärendet har fördröjts över den tidsfrist som anges i lagen. Så är fallet också i speciallagstiftningen om olycksfallsärenden (s.k. dröjsmålsförhöjning). Det är dock fråga om ärendegrupper av mycket annat slag, där lagstiftningen tryggar partens ekonomiska försörjning.

I de högsta laglighetsövervakarnas avgörandepraxis har det av hävd ansetts vara möjligt att, om en kränkning som riktats mot en part förutsätter det, lägga fram framställningar om gottgörelse där myndigheten har rekommenderats gottgöra den skada som den orsakat. Gottgörelsen kan vara en immateriell åtgärd, såsom en ursäkt, eller en ekonomisk kompensation. Syftet med framställningar om gottgörelse har varit att gottgöra det fel som begåtts (t.ex. EOAK/1503/2022; EOAK/602/2021). Såsom det har konstaterats respekteras de högsta laglighetsövervakarnas avgöranden och myndigheterna följer dem. Även detta rättsmedel ska fortfarande vara tillgängligt för den registrerade för situationer som domstolen inte är behörig att avgöra.

Sökande av ändring hos högsta förvaltningsdomstolen

Enligt lagen om rättegång i förvaltningsärenden får ett beslut som en regional förvaltningsdomstol har fattat i ett förvaltningsprocessuellt ärende överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd (107 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden). Det är viktigt att det nya rättsmedlet inte blir för tungt i förhållande till det ärende som behandlas. Ett alltför tungrovt rättsskyddsförfarande kan ta resurser från behandlingen de egentliga ärendena hos både myndigheten och domstolen och i praktiken vara ineffektivt. Med beaktande av ärendets art och karaktär har man i förslaget stannat för att det är ändamålsenligt att föreskriva om förbud mot fortsatta besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Behandlingen av ett dröjsmålsärende i högsta förvaltningsdomstolen ökar inte partens rättssäkerhet, särskilt med beaktande av ärendegruppens juridiskt enkla, schematiska och brådskande karaktär och det faktum att domstolen inte i detta sammanhang bedömer den egentliga huvudsaken, vars avgörande hör till dataombudsmannen. Den allmänna laglighetsövervakningen, tillträde till förvaltningsdomstol i dröjsmålsärenden och möjligheten att enligt huvudregeln söka ändring i ett avgörande som meddelats i huvudsaken är tillräckliga rättsmedel som är till effektivt skydd för den registrerade i dataskyddsärenden. Det är viktigt att resurser å ena sidan koncentreras till behandlingen av det egentliga klagomålsärendet och att det å andra sidan skapas ett sådant nytt rättsmedel som framför allt främjar en snabb behandling av den huvudsak som väntar på myndighetens avgörande.

5.2 Handlingsmodeller som används eller planeras i andra medlemsstater

Lagstiftningen i EU-medlemsstaterna har förändrats och harmoniserats avsevärt i och med EU:s reviderade dataskyddslagstiftning. Kommissionen har också följt genomförandet av den allmänna dataskyddsförordningen och dataskyddsdirektivet i medlemsstaterna (Kommissionens meddelanden [COM \(2020\) 264 final](#), [COM \(2022\) 364 final](#)). Med beaktande av målet med EU:s dataskyddslagstiftning att säkerställa en så enhetlig dataskyddsnivå som möjligt inom hela unionen, har man som en del av beredningen av de förslag som ingår i propositionen jämfört på vilket sätt de övriga medlemsstaterna har genomfört de effektiva rättsmedel som förutsätts i

artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet i en situation där den tillsynsmyndighet som är behörig underlåter att behandla ett klagomål eller att informera den registrerade inom tre månader om hur det fortskrider med det klagomål som ingetts eller vilket beslut som har fattats med anledning av det.

Ett flertal medlemsstater har satt i kraft de rättsmedel som förutsätts i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet i den lagstiftning som kompletterar den allmänna dataskyddsförordningen och i lagstiftningen om genomförande av dataskyddsdirektivet. I en del medlemsstater föreskrivs det om sådana rättsmedel förutom i dataskyddslagstiftningen även i lagstiftningen om offentlig förvaltning eller enbart i den sistnämnda lagstiftningen. I vissa medlemsstater grundar sig de rättsmedel som avses i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen direkt på bestämmelserna i den förordningen. I de flesta medlemsstaterna kan domstolen återförvisa ett ärende till dataskyddsmyndigheten för behandling och ålägga myndigheten att pröva ärendet och fatta beslut i ärendet. I vissa medlemsstater finns det dessutom metoder som effektiviserar domstolens beslut, särskilt en möjlighet att ålägga tillsynsmyndigheten att avgöra ärendet inom utsatt tid eller en möjlighet att påföra myndigheten ekonomiska påföljder. I vissa medlemsstater kan domstolen också avgöra målet i sak eller vidta åtgärder mot den personuppgiftsansvarige. Ibland kan domstolen samtidigt besluta om en ersättning som ska betalas till den registrerade på grund av dröjsmålen i behandlingen. Finlands förvaltningsprocessrätt har påverkats särskilt av systemen i Sverige, Tyskland och Frankrike. Inom alla dessa system finns separata förvaltningsdomstolar, medan till exempel det danska systemet avviker klart från dessa (RP 9/2018 rd). Även det norska systemet avviker i likhet med det danska systemet från det finländska. Nedan jämförs i korthet bestämmelserna i Tyskland, Österrike, Nederländerna, Frankrike, Irland och Danmark samt i fråga om staterna inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet Norges bestämmelser.

I Tyskland regleras behandlingen av personuppgifter nationellt både på förbundsstatsnivå och på delstatsnivå. Artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen har i Tyskland genomförts genom den federala dataskyddslagen (*Bundesdatenschutzgesetz*, nedan BDSG), enligt vilken den registrerade har rätt att inleda ett ärende mot dataskyddsmyndigheten vid en förvaltningsdomstol. Bestämmelserna omfattar både den federala dataskyddsmyndigheten (*Aufsichtsbehörde des Bundes/ Bundesbeauftragte*) och delstaternas dataskyddsmyndigheter (*Aufsichtsbehörden der Länder*). Artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen är direkt tillämplig, och dessutom tillämpas de allmänna bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen (*Verwaltungsgerichtsordnung*). Om den registrerade i en passivitetssituation vill ha ett formellt förvaltningsbeslut (*Verwaltungsakt*) av dataskyddsmyndigheten, har denne möjlighet att anföra besvär hos förvaltningsdomstolen, som kan förplikta myndigheten att fatta beslutet (*Verpflichtungsklage*, 42 §, 75 §). I Tyskland är det också möjligt att domstolen endast ålägger myndigheten att behandla ärendet. Med stöd av 113.5 § i förvaltningsprocesslagen kan domstolen i de situationer där förvaltningsmyndigheten inte har behandlat ett ärende eller försummat att behandla ärendet och detta har lett till en kränkning av en parts rättigheter ålägga myndigheten att fatta ett förvaltningsbeslut, om ärendet är färdigt för avgörande, eller att informera parten om saken, med beaktande av domstolens uppfattning. I förvaltningsprocessen finns inga särskilda metoder för att effektivisera ett beslut, men i brådskande ärenden har den registrerade möjlighet att i enlighet med 123 § i förvaltningsprocesslagen få ett interimistiskt föreläggande (*Einstweilige Anordnung*) av domstolen. Även artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet har genomförts genom BDSG. Enligt lagens 61 § tillämpas bestämmelserna om ändringssökande uttryckligen också på situationer där dataskyddsmyndigheten (*Bundesbeauftragte*) inte har behandlat den registrerades klagomål eller informerat den registrerade inom tre månader om avgörandet av ärendet eller om hur ärendet fortskrider.

I Österrike kompletteras den allmänna dataskyddsförordningen av en nationell lag (*Gesamte Rechtsvorschrift für Datenschutzgesetz, Fassung vom 17.03.2023*). Dataskyddsdirektivet har genomförts genom fyra olika författningar (*Datenschutz-Anpassungsgesetz 2018, Datenschutz-Deregulierungs-Gesetz 2018, Materien-Datenschutz-Anpassungsgesetz 2018, Strafprozessordnung 1975 (StPO) (Stammfassung in der derzeit geltenden Fassung; ändrad senast BGBl. I Nr. 70/2018)*). Enligt både den lagstiftning som kompletterar den allmänna dataskyddsförordningen och lagstiftningen om genomförande av dataskyddsdirektivet ska den österrikiska dataskyddsmyndigheten (*Datenschutzbehörde*) inom tre månader från det att klagomålet lämnades in informera den registrerade om hur det fortskrider med ärendet och vilket beslut som har fattats med anledning av det. Om dataskyddsmyndigheten underlåter att behandla ett klagomål eller att informera den registrerade inom tre månader om hur det fortskrider med klagomålet eller vilket beslut som har fattats med anledning av det, har den registrerade rätt att anföra besvär hos förbundsstatens förvaltningsdomstol (*Bundesverwaltungsgericht*). Besvären behandlas vid förbundsstatens förvaltningsdomstol i en särskild sammansättning (*Senat*). Dessa bestämmelser kompletteras av allmänt tillämpliga bestämmelser i grundlagen (*Bundes-Verfassungsgesetz (B-VG, Art. 130 Abs. 1 Z 3)*) och i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (*Bundesgesetz über das Verfahren der Verwaltungsgerichte (Verwaltungsgerichtsverfahrensgesetz – VwGVG), Art. 28 Abs. 7*). I likhet med Tyskland kan domstolen också i Österrike ålägga dataskyddsmyndigheten att behandla ett ärende, om det är fråga om en försummelse av myndighetens grundlagsfästa skyldighet att fatta beslut (*Bundes-Verfassungsgesetz (B-VG), Artikel 130–133*).

I Nederländerna har det utfärdats vissa bestämmelser om rättsmedel som kompletterar den allmänna dataskyddsförordningen. I lagen i fråga jämföras dataskyddsmyndighetens beslut med ett beslut som avses i förvaltningslagen och i vilket ändring kan sökas (*Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming, Artikel 34*). På de situationer som avses i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen är bestämmelserna i den allmänna dataskyddsförordningen direkt tillämpliga, och dessutom omfattas dessa situationer av de allmänt tillämpliga bestämmelserna om ändringssökande i förvaltningslagen (*Algemene wet bestuursrecht, Hoofdstuk 6*). Ändringssökandet föregås av ett rättelseyrkande hos dataskyddsmyndigheten. Med ett beslut som avses i förvaltningslagen jämföras också situationer där ett beslut inte meddelas eller beslutet inte meddelas inom utsatt tid (*Artikel 6.2*). I lagen föreskrivs det också om förfarandet med tanke på dessa situationer (*Artikel 6.12*). Dataskyddsdirektivet har genomförts genom två separata lagar, av vilka den ena gäller polisen (*Wijzigingswet Wet politiegegevens, enz. (implementatie Europese regelgeving inzake verwerking van persoonsgegevens)*). I lagen föreskrivs det om en tidsfrist på tre månader för dataskyddsmyndighetens beslut (*Artikel 31a.5*). På sökande av ändring och passivitetssituationer tillämpas ovannämnda bestämmelser i förvaltningslagen. Talan mot dataskyddsmyndigheten kan också väckas vid domstol (*Artikel 31b*). Motsvarande bestämmelser ingår i den andra genomförandelagen som gäller andra behöriga myndigheter i brottmål (*Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens, Artikel 26a.5, Artikel 26b*). Liksom i de ovannämnda medlemsstaterna kan domstolen också i Nederländerna ålägga tillsynsmyndigheten att behandla och avgöra ett ärende, men domstolen har också möjlighet att själv avgöra ärendet. Den kan dessutom förena sitt beslut med en tidsfrist inom vilken ärendet ska avgöras samt med en ordningsavgift som tas ut för varje dag så länge tillsynsmyndigheten inte har iakttagit domstolens föreläggande.

I Frankrike har det utfärdats en särskild lag om genomförande av den allmänna dataskyddsförordningen och dataskyddsdirektivet (*Loi n° 2018-493 du 20 juin 2018 relative à la protection des données personnelles*), som kompletteras av en lag om informationsteknik och skydd av personuppgifter som har stiftats 1978 (*La loi no 78-17 du 6 janvier 1978 relative à l'informatique, aux fichiers et aux libertés*). Bestämmelser om sådana rättsmedel mot den nationella dataskyddsmyndigheten (*La Commission nationale de l'informatique et des libertés*, nedan CNIL)

som avses i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet finns i en kombination av allmänna förvaltningslagar och specialbestämmelser. Lagen från 1978 innehåller bestämmelser om bland annat tillsynsmyndigheten samt en bestämmelse som förutsätter att den registrerade informeras om hur behandlingen av ärendet fortskrider inom en skälig tid. Dessutom ingår i den förordning som utfärdats med stöd av 1978 års lag bestämmelser om vissa tidsfrister för CNIL:s beslutsfattande samt en bestämmelse enligt vilken ett beslut anses ha meddelats om det inte har meddelats inom den tidsfrist som anges i förordningen. Efter tre månader anses ett beslut som saknas vara ett avslagsbeslut. (*Décret n° 2019-536 du 29 mai 2019 pris pour l'application de la loi n° 78-17 du 6 janvier 1978, l'article 9, l'article 10*). Bestämmelser om sökande av ändring i myndighetsbeslut finns i den allmänna lagstiftningen om förvaltningsmyndigheter (*Code des relations entre le public et l'administration* och *Code de justice administrative*). Eftersom ett beslut som saknas av tillsynsmyndigheten i Frankrike betraktas som ett avslagsbeslut, kan domstolen upphäva det om domstolen anser att avslagsbeslutet är lagstridigt. Domstolen kan också återförvisa ett ärende som avses i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet till CNIL för behandling samt ställa en tidsfrist och innehållsmässiga krav för avgörandet av ärendet. Domstolens beslut kan vara förenat med en påföljdsavgift som påförs CNIL. I Frankrike gäller rättsmedlet i praktiken förutom de situationer som avses i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet också dröjsmål i behandlingen i vidare bemärkelse.

I Irland har den allmänna dataskyddsförordningen och dataskyddsdirektivet genomförts genom en och samma nationella dataskyddslag (*Data Protection Act 2018*). I lagen föreskrivs det om den registrerades rätt att väcka talan mot Irlands dataskyddsmyndighet (*Data Protection Commissioner*, nedan DPC), om den inte behandlar den registrerades klagomål eller informerar den registrerade inom tre månader om hur det fortskrider med klagomålet eller om vad resultatet blir. Rätten att väcka talan har utvidgats till att gälla också andra tillsynsmyndigheter, om ärendet hör till deras befogenheter med stöd av annan lagstiftning. Enligt lagen har domstolen i dessa situationer möjlighet att ålägga DPC att iakttäta den tillämpliga bestämmelsen.

Enligt den lag i Danmark som preciserar den allmänna dataskyddsförordningen (*Lov om supplerende bestemmelser til forordning om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (LOV nr 502 af 23/05/2018, databeskyttelsesloven)*) kan tillsynsmyndighetens (*Datatilsynet*) beslut eller det faktum att den registrerades klagomål inte har behandlats eller att det inte har informerats om det i enlighet med artikel 78 i den allmänna dataskyddsförordningen föras till domstol. På motsvarande sätt föreskrivs det i lagen om genomförande av dataskyddsdirektivet (*Lov om retshåndhævende myndigheders behandling af personoplysninger (LØV nr 410 af 27/04/2017, § 48 Stk. 2)*) om den registrerades rätt att i domstol anföra besvär över tillsynsmyndighetens beslut eller över att tillsynsmyndigheten har underlåtit att behandla den registrerades klagomål eller att informera den registrerade inom tre månader om hur det fortskrider med klagomålet eller vilket beslut som fattats med anledning av det. I Danmark betraktas behandlingen av ett förvaltningsärende i allmänhet som en civilprocess. Förutom att domstolen kan pröva om en åtgärd är laglig kan den också upphäva ett beslut, återkalla ett avtal som ingåtts av förvaltningsmyndigheten eller ålägga förvaltningsmyndigheten att vidta en viss åtgärd (t.ex. bevilja tillstånd). I regel ändrar domstolen dock inte själv besluten eller förvaltningsåtgärderna, utan återförvisar dem snarare till den behöriga myndigheten (hjemvisning). Det sistnämnda blir aktuellt också i sådana situationer som avses i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet. Dessutom kan domstolen bestämma att det ska betalas skadestånd till en part som den förvaltande myndigheten genom sina åtgärder eller försummelser har orsakat skada.

Utöver EU-medlemsstaterna har även Norge genomfört unionens dataskyddslagstiftning. I det norska förvaltningssystemet är förvaltningsklagan det primära rättsmedlet i förhållande till besvär som anförs hos domstol (*Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker*, 27 b §). I Norge grundar sig den registrerades rätt till effektiva rättsmedel i situationer med dröjsmål eller passivitet från en tillsynsmyndighets sida direkt på artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen (Prop. 56 LS (2017–2018) punkt 29.5). Artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet har genomförts genom en lag om behandling av uppgifter inom polisen och åklagarmyndigheten (*Lov om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten*, 57.2 §). Enligt den bestämmelsen har den registrerade rätt att väcka talan vid domstol mot dataskyddsmyndigheten, om dataskyddsmyndigheten inte behandlar den registrerades klagomål inom tre månader eller lämnar uppgifter om hur ärendet fortskrider eller om slutresultatet inom tre månader. Liksom i Danmark behandlas ärendena vid de allmänna domstolarna (*Lov om domstolene*). Domstolen kan ålägga dataskyddsmyndigheten att behandla ett ärende.

Av de ovan nämnda medlemsstaterna har Nederländerna och Frankrike särskilda metoder för att effektivisera domstolens beslut. Även om bägge medlemsstater har ett system med förvaltningsdomstolar, finns det också skillnader i deras lagstiftning jämfört med lagstiftningen i Finland. I bägge medlemsstater har det till exempel satts ut en tidsfrist för tillsynsmyndighetens behandling av ärenden, medan det i Finland i allmänhet inte har föreskrivits några tidsfrister för myndigheternas behandling. Det regleringsalternativ som föreslås i regeringens proposition motsvarar den regleringslösning som allmänt tillämpas i medlemsstaterna, där domstolen närmast konstaterar överträdelsen och ålägger tillsynsmyndigheten att behandla ärendet. I regeringens propositionen fastställs det också på motsvarande sätt som i Tysklands reglering att det nya rättsmedlet uttryckligen är kopplat till artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet. Därtill föreslås det att domstolen ska kunna sätta ut en ny tidsfrist inom vilken den registrerade ska informeras. Detta innebär dock inte att ärendet ska avgöras inom den tid som sätts ut.

I Sveriges nationella lag som preciserar den allmänna dataskyddsförordningen (*Lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning*, SFS 2018:218) eller lag om genomförande av dataskyddsdirektivet (*brottsdatalagen*, 2018:1177) föreskrivs det tills vidare inte om den registrerades rätt att få ett ärende behandlat vid domstol i en situation där tillsynsmyndigheten har underlåtit att behandlat klagomålet eller att informera den registrerade inom tre månader. I Sverige finns det inte heller någon allmänt tillämplig möjlighet att föra en situation med passivitet från en myndighets sida till förvaltningsdomstolen för behandling. Liksom i Finland har den registrerade rätt att anföra klagomål hos de högsta laglighetsövervakarna.

6 Remissvar

[Kompletteras efter remissbehandlingen.]

7 Specialmotivering

7.1 Dataskyddslagen

15 §. Dataombudsmannens beslutsfattande. Det föreslås att det till paragrafen fogas *ett nytt 2 mom.* enligt vilket dataombudsmannen får överföra beslutanderätten på tjänstemän som är föredragande när det är fråga om ärenden om vilka det bestäms närmare i arbetsordningen och där praxis i fråga om lagens tillämpning är vedertagen och avgörandet av ärendet inte förutsätter föredragning för dataombudsmannen på grund av ärendets rättsliga natur eller innehåll. Den gällande paragrafen blir samtidigt 1 mom. Syftet med det föreslagna momentet är att göra det möjligt att överföra beslutanderätten i begränsade juridiskt enkla ärenden så att beslutsfattandet

enligt 1 mom. kvarstår som huvudregel. Dataombudsmannen ska dock i enskilda fall ha rätt att överta avgörandet av ett ärende som annars skulle avgöras av en föredragande.

Med ärenden där praxis i fråga om lagens tillämpning är vedertagen avses ärenden i vilka dataombudsmannen eller biträdande dataombudsmannen redan tidigare har avgjort en juridisk fråga av återkommande karaktär. I arbetsordningen för dataombudsmannens byrå ska det anges närmare i vilka ärenden en tjänsteman som är föredragande är behörig att avgöra ett ärende samt vilka övriga förutsättningar det finns i anslutning till ett ärende. Avsikten är att dataombudsmannen och biträdande dataombudsmannen styr och övervakar utövandet av den beslutanderätt som överförs på en tjänsteman som är föredragande.

För att ett ärende ska kunna avgöras vid dataombudsmannens byrå kan det krävas ett förvaltningsbeslut, även om den rättsliga frågan i anslutning till ärendet är klar. Till exempel inom hälso- och sjukvårdssektorn kräver den registrerade ofta ett förvaltningsbeslut i det egna ärendet också i juridiskt klara ärenden. Detta kan vara fallet till exempel i en situation där ett ärende som gäller rättelse av ett fel har inletts i form av ett klagomål till dataombudsmannens byrå och den registrerade till exempel begär att en beskrivning i patientjournalen eller läkarens diagnos ändras. Även anmälningar om personuppgiftsincidenter innehåller i typiska fall ärenden där avgörandet förutsätter ett överklagbart förvaltningsbeslut, även om ärendet inte förutsätter någon rättslig prövning. Till sådana situationer hör till exempel ett föreläggande för den personuppgiftsansvarige att informera de registrerade om en personuppgiftsincident. Också i andra ärendegrupper finns det motsvarande juridiskt enkla ärenden som förutsätter ett förvaltningsbeslut för att kunna avgöras.

Ändringen stöder den rätt till behandling utan dröjsmål som tryggas i 21 § i grundlagen och 23 § i förvaltningslagen i och med att juridiskt enkla ärenden kan avgöras snabbare utan föredragningsförfarande. Ändringen frigör samtidigt resurser som gör att dataombudsmannen och biträdande dataombudsmännen kan koncentrera sig på att behandla frågor där avgörandet förutsätter mer omfattande rättslig prövning i stället för att behandla rutinmässiga ärenden.

Enligt gällande 15 § avgör dataombudsmannen ärenden efter föredragning, om inte dataombudsmannen i ett enskilt fall beslutar något annat. Denna bestämmelse samt bestämmelserna i 16 § om biträdande dataombudsmannens uppgifter och befogenheter avgränsar beslutanderätten till dataombudsmannen och biträdande dataombudsmännen. För att beslutanderätten ska kunna styras till en överinspektör eller någon annan tjänsteman som är föredragande vid dataombudsmannens byrå, behöver det i lagen uttryckligen föreskrivas om dataombudsmannens rätt att överföra beslutanderätten på någon annan tjänsteman.

Med stöd av de föreslagna bestämmelserna kommer de föredragande som utövar beslutanderätten samtidigt att utöva befogenheterna enligt den allmänna dataskyddsförordningen. Alla befogenheter som avses i artikel 58, i synnerhet de viktigaste korrigerande befogenheterna, såsom utfärdande av reprimander eller påförande av sanktioner, kommer dock inte i fråga. I dataskyddslagen finns det också särskilda bestämmelser om förfarandet vid bestämmande av påföljder. Avgörandena ska inte heller vara förenade med någon ny slags rättslig prövning. Artikel 58.6 i den allmänna dataskyddsförordningen gör det möjligt att i en medlemsstats nationella lagstiftning föreskriva också om andra befogenheter än de som avses i punkterna 1–3 i artikeln. Utövandet av andra befogenheter får inte påverka den effektiva tillämpningen av kapitel VII. De föreslagna bestämmelserna påverkar inte tillämpningen av kapitel VII i den allmänna dataskyddsförordningen på ett sätt som är förbjudet.

Dataombudsmannen är den tillsynsmyndighet som avses i den allmänna dataskyddsförordningen och dataskyddsdirektivet. Enligt 8 § 2 mom. i dataskyddslagen är dataombudsmannen

självständig och oberoende i sin verksamhet. Även i EU:s dataskyddslagstiftning är oberoende är en viktig förutsättning för myndigheter som övervakar skyddet av personuppgifter. Enligt artikel 54 i den allmänna dataskyddsförordningen ska tillsynsmyndigheten vara fullständigt oberoende i utförandet av sina uppgifter och utövandet av sina befogenheter. Kravet på att den myndighet som övervakar skyddet av personuppgifter ska vara oberoende ingår också i artikel 8.3 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna och i artikel 16.2 i EUF-fördraget.

EU-domstolen har i sin avgörandepraxis bedömt om tillsynsmyndigheter är oberoende när det gäller skydd av personuppgifter. Domstolen har ansett att det med tanke på säkerställandet av oberoendet är viktigt att tillsynsmyndigheternas beslut inte kan påverkas utifrån vare sig direkt eller indirekt. Däremot har domstolen inte ansett att det är tillräckligt att tillsynsmyndighetens ledamöter är oberoende i sin verksamhet. Övervakningen ska vara objektiv, effektiv och tillförlitlig, för att stärka rättsskyddet för dem som berörs av tillsynsmyndighetens beslut (C-518/07, C-614/10 och C-288/12). De föreslagna bestämmelserna effektiviserar övervakningen i de ärenden som ändringarna gäller och inverkar således också positivt på rättsskyddet för dem som berörs av besluten. Det är dock viktigt att de föreslagna bestämmelserna inte äventyrar tilltron till att övervakningen är objektiv. Därför föreslås det att bestämmelserna avgränsas till ärenden där praxis i fråga om lagens tillämpning är vedertagen. Eftersom bestämmelserna i väsentlig grad hör samman med tillämpningen av lagen är det också viktigt att dataombudsmannen alljämt har rätt att besluta om i vilka ärenden tillämpningspraxis kan anses vara så pass vedertagen att det är möjligt att överföra beslutanderätten. De allmänna principerna för god förvaltning, såsom kravet i förvaltningslagen på opartiskhet i myndigheternas verksamhet, gäller alla tjänstemän. De föreslagna bestämmelserna inverkar inte heller på dataombudsmannens eller de biträdande dataombudsmännens oberoende.

Med tanke på de nationella bestämmelserna om tillsynsmyndigheterna är artikel 54 i den allmänna dataskyddsförordningen av väsentlig betydelse. I den artikeln åläggs medlemsstaterna att föreskriva om regler för inrättandet av en tillsynsmyndighet. Varje medlemsstat ska föreskriva om tillsynsmyndighetens inrättande samt om de kvalifikationer och de villkor för lämplighet som krävs för att någon ska kunna utnämnas till ledamot av en tillsynsmyndighet. Dessutom ska medlemsstaterna föreskriva om regler och förfaranden för att utse tillsynsmyndighetens ledamot eller ledamöter samt om mandattiden för varje tillsynsmyndighets ledamot eller ledamöter, vilken inte får understiga fyra år.

I förarbetena till dataskyddslagen har utöver dataombudsmannen också de biträdande dataombudsmännen ansetts vara ledamöter i tillsynsmyndigheten. (RP 9/2018 rd, s. 97). I dataskyddslagen föreskrivs det om behörighetsvillkoren för dessa, utnämningssgrunderna och mandatperioden i enlighet med artikel 54 i den allmänna dataskyddsförordningen. Dataombudsmannen och biträdande dataombudsmän utnämns av statsrådet. Däremot utnämner dataombudsmannen tjänstemännen och anställer den övriga personalen vid byrån. De tjänstemän som är föredragande är antingen ordinarie anställda eller anställda för viss tid, och i enlighet med den lösning som man gått in för i förarbetena till dataskyddslagen är de inte sådana ledamöter som avses i artikel 54 i den allmänna dataskyddsförordningen, utan sådan personal som avses i artikeln. Artikeln förutsätter inte att det, med undantag för ledamöterna, föreskrivs om de kvalifikationer och de villkor för lämplighet som krävs av personalen, men ålägger en skyldighet att föreskriva om de villkor som gäller för de skyldigheter som personalen har, förbud mot yrkesverksamhet och förmåner som står i strid därmed under och efter mandattiden och vilka bestämmelser som gäller för anställningens upphörande. Dataskyddslagen innehåller en bestämmelse om utnämning av tjänstemän och ett i 9 § angivet krav på förtrogenhet med uppgiftsområdet. I 35 § i dataskyddslagen föreskrivs det dessutom om tystnadsplikt som gäller alla tjänstemän och annan personal vid dataombudsmannens byrå. Några särskilda bestämmelser om ett förbud mot hand-

lingar som står i strid med uppdraget behövs inte, utan de allmänna bestämmelserna om tjänstemännens skyldigheter i 4 kap. i statstjänstemannalagen (750/1994), till exempel bestämmelserna om en ekonomisk eller någon annan förmån och om bisyssla, blir tillämpliga.

Varje tjänsteman som är föredragande omfattas också av det tjänsteansvar som följer av 118 § i grundlagen. Föredragande som utövar beslutanderätt handlar under personligt tjänsteansvar. Tjänsteansvaret kan utmyнна i ett straffrättsligt tjänsteansvar, disciplinärt tjänsteansvar samt skadeståndsansvar. Det ska vara möjligt att söka ändring i förvaltningsbeslut som föredragandena ansvarar för i enlighet med lagen om rättegång i förvaltningsärenden. De tjänstemän som är anställda vid dataombudsmannens byrå är också föremål för laglighetskontroll.

21 §. Rätt att föra ärenden till dataombudsmannen. Det föreslås att det till paragrafen fogas *ett nytt 3 mom.* med bestämmelser om ett nytt rättsmedel som de registrerade har tillgång till i situationer med passivitet från dataombudsmannens sida. Genom momentet genomförs det rättsmedel som förutsätts i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen. Den registrerade ska ha rätt att föra ett ärende som gäller informering till förvaltningsdomstolen, om dataombudsmannen underlåter att informera den registrerade inom tre månader om hur arbetet med ett klagomål som förts till behandling med stöd av artikel 77 i den allmänna dataskyddsförordningen fortskrider eller om utgången i ärendet. Artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen förutsätter inte att dataombudsmannen ska avgöra ärendet inom tre månader. Det nya förfarandet ska i praktiken kunna användas när dataombudsmannen inte åtminstone har informerat den registrerade om hur ärendet fortskrider. Rättsmedlet ska också vara begränsat till de ärenden som förs till behandling med stöd av artikel 77 i den allmänna dataskyddsförordningen. Förfarandet ska inte tillämpas på andra situationer där behandlingen av ärenden som inlett med stöd av 21 § 1 mom. i dataskyddslagen fördröjs.

Det föreslagna förfarandet fråntar inte den registrerade rätten att anföra klagomål hos justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman när dataombudsmannens behandling fördröjs. Den registrerade ska dock, i stället för nuvarande mekanismer, kunna utöva sin rätt att föra ett ärende till förvaltningsdomstolen när det är fråga om ärenden som avses i artikel 77 i den allmänna dataskyddsförordningen.

Enligt momentet ska ett ärende som gäller informerandet inledas vid förvaltningsdomstolen senast 30 dagar från det att dataombudsmannens försummelse upphörde och innan beslut i huvudsaken har meddelats. I momentet ingår också en informativ hänvisningsbestämmelse, enligt vilken bestämmelser om inledande av ett ärende i övrigt finns i 19 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Den föreslagna hänvisningsbestämmelsen behövs för tydlighetens skull, eftersom det annars kan bli oklart att det nya förfarandet jämföras med andra i 19 § avsedda förvaltningsprocessuella ärenden. Det är fråga om ett annat förvaltningsprocessuellt ärende än besvär eller extraordinärt ändringssökande. Sådana andra förvaltningsprocessuella ärenden som avses i paragrafen är olika ärenden som inleds vid förvaltningsdomstolen genom en ansökan eller framställning, till exempel ärenden som gäller tvångsomhändertagande enligt barnskyddslagen och vissa konkurrensärenden som avses i lagen om rättegång i marknadsdomstolen.

Av motiveringen till 20 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden och av den rättspraxis som det hänvisas till i den framgår det uttryckligen att ett ärende inte kan behandlas som förvaltningsstvemål om myndigheten inte har meddelat ett sådant överklagbart förvaltningsbeslut som hör till dess behörighet eller om beslutet har fördröjts. Därför föreslås det i momentet att situationer med passivitet eller dröjsmål från dataombudsmannens sida för tydlighetens skull ska jämföras med andra förvaltningsprocessuella ärenden. Vilka bestämmelser som ska tillämpas på behandlingen av ett ärende bestäms direkt i enlighet med lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Till paragrafen fogas det också *ett nytt 4 mom.* enligt vilket förvaltningsdomstolen kan sätta ut en tidsfrist inom vilken dataombudsmannen ska informera den registrerade om hur ärendet fortskrider eller om utgången i det. Syftet med bestämmelsen är att den ska vara ett sätt att effektivisera domstolens beslut för att säkerställa att den registrerade får svar så snabbt som möjligt. Bestämmelsen innebär dock inte att dataombudsmannen måste avgöra huvudsaken inom den utsatta tiden.

25 §. Ändringssökande. Det föreslås att paragrafen ändras så att *ett nytt 2 mom.* fogas till paragrafen i stället för det tidigare upphävda 2 mom. Enligt det nya momentet får ändring i förvaltningsdomstolens beslut i ett ärende som avses i 21 § 3 mom. inte sökas genom besvär. I bestämmelsen är det inte fråga om fortsatta besvär hos högsta förvaltningsdomstolen, utan om den första besvärsinstansen, med beaktande av att dataombudsmannen ännu inte har meddelat något avgörande i sak i den situation med passivitet som förts till förvaltningsdomstolen. Bestämmelsen begränsar dock inte väsentligt den registrerades rätt att söka ändring, eftersom den registrerade alljämt kan överklaga dataombudsmannens beslut hos förvaltningsdomstolen i samband med ändringssökande i avgörandet i huvudsaken. Förvaltningsdomstolens beslut har inga direkta rättsverkningar som är oberoende av dataombudsmannens beslut, utan dess syfte är närmast att uppmärksamma dataombudsmannen på att den registrerade inte har fått svar och på så sätt främja att den registrerades ärende behandlas utan obefogat dröjsmål.

7.2 Lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten

57 §. Behandlingen av en begäran om åtgärder. Den andra meningen i *1 mom.* kompletteras så att dataombudsmannen inom skälig tid ska informera den som inlett ett ärende om hur behandlingen av ett ärende som förts till behandling med stöd av 56 § fortskrider eller om utgången i ärendet. Genom ändringarna genomförs artikel 52.4 i dataskyddsdirektivet. Dessutom ska dataombudsmannen på motsvarande sätt som i nuläget informera den som inlett ärendet om behandlingen av ärendet fördröjs på grund av att en ytterligare utredning behövs eller av något annat skäl.

Det föreslås att det till paragrafen fogas *ett nytt 2 mom.* som till sitt innehåll motsvarar 21 § 3 mom. i dataskyddslagen. Genom ändringarna genomförs artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet. Den registrerade ska ha rätt att föra ett ärende som gäller informerande till förvaltningsdomstolen, om dataombudsmannen underlåter att informera den registrerade inom tre månader om hur arbetet med ett ärende som förts till behandling med stöd av 56 § fortskrider eller om utgången i ärendet. Ärendet ska inledas senast 30 dagar från det att dataombudsmannens försummelse upphörde och innan beslut i huvudsaken har meddelats. I momentet ingår också en informativ hänvisning till 19 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

I dataskyddslagen avseende brottmål frångås inte kraven i dataskyddsdirektivet, och det nya rättsmedlet avses inte blir tillämpat på andra ärenden än sådana som inleds med stöd av 56 §. Dataombudsmannen behandlar framför allt ärenden som gäller utövande av så kallad indirekt rätt till insyn i enlighet med 29 § i dataskyddslagen avseende brottmål. I 2 mom. föreskrivs det särskilt om dataombudsmannens skyldighet att informera den registrerade om vilka åtgärder som vidtagits och om den registrerades rätt att lämna in en i 56 § avsedd begäran om åtgärder. Direktivet förutsätter inte att den registrerade ska ha rätt att föra situationer med passivitet med sådant informerande till domstol.

Till paragrafen fogas det också *ett nytt 3 mom.* enligt vilket förvaltningsdomstolen kan sätta ut en tidsfrist inom vilken dataombudsmannen ska informera den registrerade om hur ärendet fortskrider eller om utgången i det. Bestämmelsen motsvarar 21 § 4 mom. i dataskyddslagen.

59 §. Sökande av ändring i dataombudsmannens beslut. Det föreslås att paragrafen ändras på motsvarande sätt som 25 § i dataskyddslagen så att *ett nytt 2 mom.* fogas till paragrafen i stället för det tidigare upphävda 2 mom. Enligt det nya momentet får ändring i förvaltningsdomstolens beslut i ett ärende som avses i 57 § 2 mom. inte sökas genom besvär.

7.3 Lagen om förvaltningsdomstolarna

12 b §. Domförhet med en ledamot. Det föreslås att det till paragrafen fogas *ett nytt 2 mom.*, varvid de nuvarande 2 och 3 mom. blir nya 3 och 4 mom. Enligt det nya momentet ska ett förvaltningsprocessuellt ärende som avses i 21 § 3 mom. i dataskyddslagen och i 57 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten i regel behandlas i en sammansättning med en domare vid en regional förvaltningsdomstol.

Enligt 12 § 1 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna är förvaltningsdomstolen domför med tre ledamöter, om inte något annat föreskrivs särskilt i lag. Med stöd av den föreslagna bestämmelsen ska förvaltningsdomstolen vara domför att avgöra i 21 § 3 mom. i dataskyddslagen avsedda ärenden som gäller dröjsmål också i en sammansättning med en ledamot. Arten och karaktären hos förvaltningsprocessuella ärenden som gäller passivitet från dataombudsmannens sida är summarisk och förutsätter en snabb behandling. Det är snarare fråga om en bedömning av enkla processuella omständigheter än en bedömning av materiella omständigheter. En sammansättning med en domare är i detta avseende flexibel och effektiv att avgöra dessa ärenden, och den tillgodoser den registrerades rättsskydd bättre än en sammansättning med tre domare. Situationer med passivitet kan bedömas vara generellt sett juridiskt klara i en situation där det endast är fråga om att bedöma om en uttryckligen angiven tidsfrist har iakttagits.

Det är ändamålsenligt att möjliggöra en sammansättning med endast en domare också med tanke på användningen av personalresurserna för förvaltningsdomstolarnas personal. Den föreslagna möjligheten att avgöra ärenden i en sammansättning med en ledamot hindrar samtidigt inte att ett ärende vid behov, till exempel i en situation som kräver särskild prövning eller tolkning, kan avgöras också i en utökad sammansättning med tre domare.

I 12 b § 1 mom. i den gällande lagen om förvaltningsdomstolarna ingår en förteckning över ärenden i vilka förvaltningsdomstolen är domför även med en ledamot. I enlighet med det inledande stycket i momentet gäller förteckningen dock fullföljdsärenden. Det rättsmedel som tas in i dataskyddslagen och dataskyddslagen avseende brottmål är inte besvär, utan snarare jämförbart med en ansökan till domstolen. Därför kan den ärendegrupp som föreslås bli intagen i 12 b § i lagen om förvaltningsdomstolarna inte tas in i förteckningen i fråga som en ny punkt, utan bestämmelser om sammansättningen ska enligt förslaget ingå i ett eget moment.

8 Ikraftträdande

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2024.

9 Verkställighet och uppföljning

Avsikten är att tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna om ett nytt rättsmedel ska övervakas under de fem år som följer på ikraftträdandet för att bedöma hur de fungerar i förhållande till de nuvarande rättsmedel som en registrerad har tillgång till. Vid bedömningen kan man utnyttja de högsta laglighetsövervakarnas och förvaltningsdomstolarnas avgöranden som gäller

situationer med passivitet eller dröjsmål från dataombudsmannens sida samt statistik som gäller dessa.

Efter ikraftträdandet av de föreslagna lagarna är det dessutom nödvändigt att följa upp vilka konsekvenser de nya bestämmelserna i 15 § i dataskyddslagen har för arbetet och behandlingstiderna vid dataombudsmannens byrå. I detta sammanhang bör det också bedömas om det i övrigt finns skäl att effektivisera uppföljningen av behandlingstiderna. Justitieministeriet genomför uppföljningen som en del av den årliga granskningen av dataombudsmannens arbetsmängd och resursernas tillräcklighet.

10 Förhållande till andra propositioner

10.1 Samband med andra propositioner

[Fogas vid behov till propositionen innan den överlämnas.]

10.2 Förhållande till budgetpropositionen

[Kompletteras/stryks efter remissbehandlingen.]

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

De föreslagna ändringarna är av betydelse med tanke på rättsskyddet enligt 21 § i grundlagen. Enligt 21 § 1 mom. i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Enligt 2 mom. ska offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning tryggas genom lag. Syftet med de föreslagna bestämmelserna är framför allt att medverka till att dataombudsmannen behandlar ärenden utan dröjsmål genom att det effektiva rättsskyddet enligt stadgan om de grundläggande rättigheterna stärks.

De bestämmelser som föreslås i propositionen är viktiga också med tanke på skyddet för privatlivet och skyddet för personuppgifter enligt 10 § i grundlagen. Grundlagsutskottet har tidigare i detalj tagit ställning till de föreslagna bestämmelserna i dataskyddslagen och dataskyddslagen avseende brottmål i samband med behandlingen av de lagförslagen (GrUU 14/2018 rd och GrUU 30/2018 rd). I regeringspropositionen föreslås det inga ändringar i bestämmelserna om de krav som ska tillämpas på behandling av personuppgifter. De föreslagna bestämmelserna om beslutsförfarandet och rättsskyddet främjar dock också skyddet för privatlivet och skyddet för personuppgifter. De föreslagna bestämmelserna om beslutsförfarandet är dessutom viktiga med tanke på 2, 80 och 119 § i grundlagen.

Rättsskydd och effektiva rättsmedel

Bestämmelser om rättsskydd finns förutom i 21 § i grundlagen också i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna, i vilken ordalydelsen i bestämmelserna om rättsmedel avviker från ordalydelsen i 21 § i grundlagen. Enligt artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna ska var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts ha rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol, med beaktande av de villkor som föreskrivs i artikeln i fråga. Enligt artikeln har var och en dessutom rätt att inom skälig tid få sin sak prövad i en rättvis och offentlig rättegång och inför en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag.

Var och en ska ha möjlighet att erhålla rådgivning och låta sig försvaras. Artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna kompletteras av bestämmelserna i artikel 78 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53 i dataskyddsdirektivet.

I den mån artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna motsvarar de rättigheter som garanteras i Europakonventionen innebär artikel 52.3 i stadgan att artikel 47 har samma innebörd och tillämpningsområde som motsvarande bestämmelser i Europakonventionen och att den tolkning som Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) har gjort ska beaktas. Vid tolkningen av artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna ska därför inte bara EU-domstolens rättspraxis utan även Europadomstolens rättspraxis i fråga om artiklarna 6 och 13 i Europakonventionen beaktas (dom av den 13 mars 2007, Unibet, C-432/05, punkt 37).

En förutsättning för effektiva rättsmedel i den mening som avses i artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, jämförd med artikel 13 i Europakonventionen, är att de nationella rättsmedlen kan förhindra en påstådd lagöverträdelse eller fortsatt lagöverträdelse och att de överträdelser som redan skett kan åtgärdas på behörigt sätt (dom av den 26 oktober 2000, Kudła mot Polen, punkt 158). Det tillgängliga rättsmedlet ska således direkt kunna åtgärda den omtvistade situationen (beslut av Europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna den 2 maj 1989, Pine Valley Developments Ltd m.fl. mot Irland, klagomål nr 12742/87). Dessutom ska rättsmedlet vara tillräckligt och tillgängligt (dom av den 25 mars 2014, Vuckovic m.fl. mot Serbien, punkterna 71–74) så att skyldigheten att handla utan dröjsmål fullgörs (dom av den 26 oktober 2004, Çelik och İmret mot Turkiet, 2004, punkt 59) samt stå till förfogande för den domstol som har full behörighet att pröva innehållet i klagomålet (dom av den 12 november 2013, Galina Kostova mot Bulgarien, punkt 59). Vid bedömningen av om rättsskyddet är tillräckligt ska hänsyn tas till de samlade rättsmedel som tillhandahålls enligt nationell rätt och som kan uppfylla kraven i stadgan om de grundläggande rättigheterna, även om inget enskilt rättsmedel i sig uppfyller dem (dom av den 26 mars 1987, Leander mot Sverige, punkt 77 c; domen i det ovannämnda målet Kudła mot Polen, punkt 157). I vissa fall har till exempel möjligheten till skadestånd ansetts vara ett sådant effektivt rättsmedel som avses i artikel 13 (till exempel dom av den 14 mars 2002, Paul och Audrey Edwards mot Förenade kungariket, punkt 99). Samtidigt ansågs möjligheten till skadestånd inte vara tillräcklig för att åtgärda att parlamentets justitieombudsman och justitiekansler inte kunde anses utgöra ett effektivt rättsmedel, eftersom dessa organ inte har befogenhet att fatta rättsligt bindande beslut (dom av den 6 juni 2006, Segerstedt-Wiberg m.fl. mot Sverige, punkterna 118, 120 och 121).

Justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman är enligt grundlagen likställa laglighetsövervakare med avseende på uppgifter och behörighet. I förarbetena till grundlagen omtalas justitiekanslern och justitieombudsmannen uttryckligen som de högsta laglighetsövervakarna (RP 1/1998 rd, s. 165–166). Enligt grundlagen har båda laglighetsövervakarna till uppgift att övervaka att domstolarna och andra myndigheter samt tjänstemännen, offentligt anställda arbetstagare och också andra, när de sköter offentliga uppdrag, följer lag och fullgör sina skyldigheter. Vid utövningen av sitt ämbete ska laglighetsövervakarna enligt grundlagen övervaka att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna tillgodoses (GrUU 14/2018 rd, s. 11). Även den allmänna dataskyddsförordningen och dataskyddslagen är en del av den rättsordning som ska övervakas av de högsta laglighetsövervakarna. I laglighetsövervakarnas konstitutionella uppgifter ingår också att övervaka att de grundläggande och mänskliga rättigheterna fullföljs i fråga om skyddet för privatliv och personuppgifter. Övervakningen omfattar också dataombudsmannen (GrUU 14/2018 rd, s. 11–12).

Justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman övervakar i egenskap av oberoende laglighetsövervakare lagligheten i myndigheternas verksamhet dels genom att behandla

relevanta klagomål, dels också genom att ingripa i missförhållanden på eget initiativ och genom att utföra inspektioner. Grundlagens 111 § ger laglighetsövervakarna omfattande rätt att få upplysningar för sina uppgifter, och den gäller alla upplysningar som en myndighet eller någon annan som sköter ett offentligt uppdrag har i sin besittning och som behövs för laglighetskontrollen. Det kraftigaste instrumentet som de högsta laglighetsövervakarna kan använda i sin laglighetskontroll för att ingripa i lagstridig verksamhet är tjänsteåtal.

Även om klagomål till justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman uppfyller de flesta kraven på ett effektivt rättsmedel på det sätt som framgår av Europadomstolens och EU-domstolens rättspraxis, jämföras de högsta laglighetsövervakarna inte med ett rättsskipningssorgan och de kan inte direkt ingripa i behandlingen av ett ärende. De högsta laglighetsövervakarnas beslut får inte heller överklagas hos domstol. Därmed kan klagomål till justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman inte heller genom ändringssökande leda till sådan domstolsbehandling som avses i artikel 78 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53 i dataskyddsdirektivet.

Grundlagsutskottet har upprepade gånger konstaterat att det inte ingår i dess konstitutionella uppdrag att bedöma nationell genomförandelagstiftning med avseende på den materiella EU-rätten (se till exempel GrUU 33/2002, s. 4, stycke 12, GrUU 48/2018 rd, s. 6–7, GrUU 31/2017 rd, s. 4). Enligt utskottet har det dock stått klart att unionslagstiftningen enligt EU-domstolens etablerade rättspraxis har företräde framför nationell rätt i överensstämmelse med de villkor som lagts fast i denna rättspraxis (GrUU 33/2022 rd, punkt 12, GrUU 14/2018 rd, s. 12–13 och GrUU 20/2017 rd, s. 6).

Enligt EU-domstolens rättspraxis är det inte tillåtet att lagstifta nationellt inom förordningens tillämpningsområde, om inte förordningen explicit förpliktar eller bemyndigar till kompletterande nationell reglering eller andra beslut (mål C-34/73, Variola, dom av den 10 oktober 1973, mål C-50/76, Amsterdam Bulb, dom av den 2 februari 1977, punkt 33). Efter Lissabonfördragets ikraftträdande har EU-domstolen även konsekvent bekräftat tidigare rättspraxis avseende principen om unionsrättens företräde. Denna princip medför en skyldighet för samtliga myndigheter i medlemsstaterna att säkerställa unionsbestämmelsernas fulla verkan; medlemsstaternas nationella rätt kan inte påverka unionsbestämmelsernas verkan i medlemsstaterna (mål C-430/21, RS, dom av den 22 februari 2022, punkt 50, mål C-357/19, Euro Box Promotion m.fl., dom av den 21 december 2021, punkt 250 och där angiven rättspraxis). Av denna rättspraxis framgår det att enligt principen om unionsrättens företräde får den omständigheten att en medlemsstat åberopar nationella bestämmelser inte undergräva unionsrättens enhetlighet och effektivitet (mål C-430/21, RS, dom av den 22 februari 2022, punkt 51, mål C-11/70, Internationale Handelsgesellschaft, dom av den 17 december 1970, punkt 3 och mål C-357/19, Euro Box Promotion m.fl., dom av den 21 december 2019, punkt 251).

Grundlagsutskottet har också betonat att det i den mån som EU-lagstiftningen kräver reglering på det nationella planet eller möjliggör sådan tas hänsyn till de krav som de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna ställer när det nationella handlingsutrymmet utnyttjas (se till exempel GrUU 1/2018 rd, GrUU 25/2005 rd). Utskottet har framhållit att det i regeringens propositioner finns anledning att särskilt i fråga om bestämmelser som är av betydelse med hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna tydligt klargöra ramarna för det nationella handlingsutrymmet (GrUU 1/2018 rd, s. 3, GrUU 26/2017 rd, s. 42, GrUU 2/2017 rd, s. 2, GrUU 44/2016 rd, s. 4).

Målet enligt artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet, det vill säga att säkerställa att tillsynsmyndigheten behandlar ett ärende som en regi-

strerad har inlett, kan i princip nås också med hjälp av befintliga rättsmedel. De föreslagna bestämmelserna kommer också i stor utsträckning att ha motsvarande konsekvenser för de registrerade som de nuvarande rättsmedlen. De unionsrättsliga bestämmelserna i fråga blir dock inte direkt tillämpliga i Finland, utan förutsätter kompletterande nationella bestämmelser, och de innehåller inte heller något nationellt handlingsutrymme. Artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna förutsätter också enligt sin ordalydelse att det tillgängliga rättsmedlet ska vara en domstol, och i ingressen till den allmänna dataskyddsförordningen och dataskyddsdirektivet hänvisas det uttryckligen till artikel 47 i stadgan.

Avsikten är att det både i dataskyddslagen och dataskyddslagen avseende brottmål ska föreskrivas om den registrerades rätt att föra ett klagomål som behandlas av dataombudsmannen till förvaltningsdomstolen i en situation där dataombudsmannen inte har informerat den registrerade om hur behandlingen fortskrider eller om utgången i ärendet. I propositionen föreslås inga bestämmelser som går längre än kraven i artikel 78.2 i den allmänna dataskyddsförordningen och artikel 53.2 i dataskyddsdirektivet. De föreslagna bestämmelserna och de för närvarande tillgängliga rättsmedlen bedöms som en helhet uppfylla kraven på skydd för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Det föreslagna förfarandet i situationer med passivitet från tillsynsmyndighetens sida stärker för sin del de garantier för en god förvaltning som grundlagen förutsätter och i synnerhet en skyndsam behandling. De föreslagna bestämmelserna stärker samtidigt den registrerades rättsskydd i och med kompletteringen av de rättsmedel som den registrerade för närvarande har tillgång till i situationer med passivitet eller dröjsmål från en myndighets sida. Ett ytterligare syfte med regeringspropositionen är att trygga fysiska personers rätt enligt artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna att få sin sak prövad inför en behörig domstol.

Utövning av offentlig makt

Enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag. I all offentlig verksamhet ska lag noggrant iakttas. Dataombudsmannens uppgifter omfattar utövning av offentlig makt, och därför ska bestämmelser om dataombudsmannens behörighet och utövandet av befogenheterna utfärdas genom lag i enlighet med 119 § 2 mom. i grundlagen. Enligt 80 § 2 mom. i grundlagen kan även andra myndigheter (än de som avses i 1 mom. i den paragrafen) genom lag bemyndigas att utfärda rättsnormer i bestämda frågor, om det med hänsyn till föremålet för regleringen finns särskilda skäl och regleringens betydelse i sak inte kräver att den sker genom lag eller förordning. Tillämpningsområdet för ett sådant bemyndigande ska vara exakt avgränsat.

Grundlagsutskottet har i sin tidigare praxis varit restriktiv till möjligheten att avvika från vad som sägs i lag om de behöriga myndigheterna. Särskilt i samband med bestämmelser som har kopplingar till de grundläggande fri- och rättigheterna har utskottet ansett det nödvändigt att den behöriga myndigheten entydigt framgår av lagen eller annars exakt eller åtminstone principerna för myndigheternas behörighetsförhållanden och villkoren för delegering av behörighet framgår tillräckligt exakt av lagen (till exempel GrUU 49/2014 rd, s. 4/II, GrUU 9/2014 rd, s. 3/II, GrUU 3/2014 rd, s. 4/I, GrUU 32/2012 rd, s. 5–6 och GrUU 2/2012 rd, s. 3). Det innebär att en myndighet inte genom lag kan ges obegränsad fullmakt att överföra sina uppgifter eller sin behörighet till en annan myndighet (till exempel GrUU 9/2014 rd, s. 3/II, GrUU 61/2010 rd, s. 4, GrUU 35/2008 rd, s. 3). Om någon annan än en chefstjänsteman i lag ges beslutanderätt eller om en överföring av beslutanderätten inom en myndighet möjliggörs i lag, är det som nämns ovan om förutsättningarna för överföring av beslutanderätten och om behovet av bestämmelser i lag relevant också i dessa situationer. Grundlagsutskottet har till exempel lagt vikt vid uppgifternas betydelse när det bedömt den föreslagna regleringen om utfärdande av närmare bestämmelser om de ledande häradsfogdarnas uppgifter i arbetsordningen och när det

ansett att bestämmelser om grunderna för uppgifterna bör slås fast i lag (GrUU 30/2018 rd, s. 2–3). Grundlagsutskottet har ansett att regleringen om arbetsordningen inte är problematisk till exempel när innehållet i arbetsordningen har begränsats till att gälla domstolens interna bestämmelser. I ett sådant fall kunde regleringen anses stärka domstolarnas oberoende av den verkställande makten. (GrUU 14/2016 rd, s. 5)

I lagförslaget om ändring av dataskyddslagen ingår en bestämmelse med stöd av vilken dataombudsmannen får överföra beslutanderätten på tjänstemän som är föredragande när det är fråga om ärenden där praxis i fråga om lagens tillämpning är vedertagen. Riksdagen har med grundlagsutskottets medverkan tidigare godkänt ett lagförslag med en motsvarande bestämmelse i fråga om till exempel konkursombudsmannen (GrUU 69/2018 rd), även om grundlagsutskottet inte uttryckligen har tagit ställning till förslaget. Grundlagens tolkningspraxis verkar dock inte medföra några särskilda hinder för bestämmelser med stöd av vilka behörigheten kan överföras internt inom en myndighet, förutsatt att åtminstone grunderna för betydande uppgifter regleras i lag och att bestämmelserna allmänt uppfyller de krav som ställs på exakthet i bestämmelser om myndigheternas befogenheter. Det ska vara möjligt att överföra beslutanderätten endast i begränsad utsträckning och det ska inte vara möjligt i sådana fall som förutsätter en ny slags rättslig prövning. De föreslagna bestämmelserna minskar inte det oberoende och den objektivitet som förutsätts av tillsynsmyndigheten. Det föreslagna snabbare beslutsförfarandet i ärenden där praxisen för tillämpning av lagen är vedertagen stärker också för sin del de garantier för god förvaltning som grundlagen förutsätter och i synnerhet en skyndsam behandling.

Förbud mot att söka ändring

Enligt tolkningspraxis för 21 § i grundlagen bör onödiga förbud mot ändringssökande undvikas (GrUU 52/2005 rd, s. 2, GrUU 40/2002 rd, s. 7/II). Rätten att överklaga till högsta förvaltningsdomstolen, en rätt som är en huvudregel inom vår förvaltningsrättsliga rättssäkerhet, får inte frångås på lättvindiga grunder (GrUU 31/2009, s. 3, GrUU 37/2005 rd, GrUU 19/2002 rd, s. 4/1, GrUU 4/2005 rd, s. 3/D). Enligt förarbetena till 21 § 2 mom. i grundlagen hindrar momentet inte att det föreskrivs om smärre undantag, förutsatt att undantagen inte ändrar huvudregeln eller äventyrar den enskildes rätt till en rättvis rättegång (GrUU 23/2013 rd, s. 4–5, RP 309/1993 rd, s. 78) och att förbuden mot överklagande är specifika (GrUU 20/2005 rd, s. 7). Grundlagsutskottet har däremot i sin praxis ansett att ett generellt och ospecificerat förbud mot överklagande är problematiskt med hänsyn till den bestämmelse i grundlagens 21 § 1 mom. som säger att var och en har rätt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan (GrUU 70/2002 rd, s. 6, GrUU 54/2001 rd, s. 5/II, GrUU 34/2001 rd, s. 5–6, GrUU 9/2001 rd, s. 2/II).

Enligt tolkningspraxis för 21 § i grundlagen har det ansetts möjligt att föreskriva om besvär-förbud till exempel när ett beslut inte har några direkta självständiga rättsverkningar och en part har möjlighet att överklaga ett beslut i samband med att ändring söks i avgörandet i huvudsaken (till exempel GrUU 61/2002 rd, s. 8–9). Grundlagsutskottet har också ansett det vara möjligt att föreskriva om förbud mot fortsatta besvär över ett beslut som förvaltningsdomstolen meddelat i egenskap av första besvärinstans, om ändringssökandens rättsskydd inte nödvändigtvis kräver möjlighet till fortsatta besvär (GrUU 33/2006 rd, s. 3). Förbudet mot fortsatta besvär över förvaltningsdomstolens beslut har inte heller ansetts stå i strid med 21 § 2 mom. i grundlagen, om det har varit fråga om en ringa begränsning av rätten att söka ändring (GrUU 23/2013 rd, s. 5, GrUU 11/2009 rd, s. 8/I, GrUU 58/2006, s. 8, GrUU 70/2002 rd, s. 6, GrUU 54/2001 rd, s. 5/II).

I lagförslag 1 och 2 ingår en bestämmelse enligt vilken en part i en situation med passivitet eller dröjsmål från dataombudsmannens sida ska få rätt att gå till domstol, men beslut av förvalt-

ningsdomstolen i ett ärende som gäller passivitet eller dröjsmål inte får överklagas genom besvär. I bestämmelsen är det inte fråga om fortsatta besvär hos högsta förvaltningsdomstolen och inte heller om till exempel ett beslut som avses i utlåtande GrUU 61/2002 rd, eftersom det är fråga om en situation där dataombudsmannen ännu inte har meddelat ett avgörande i sak i den situation med passivitet eller dröjsmål som förts till förvaltningsdomstolen. Förbudet mot att anföra besvär över förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen blir inte oskäligt med hänsyn till ärendenas brådskande och summariska natur och inte heller oproportionerligt med tanke på tillgodoseendet av rättsskyddet. Den registrerades rättsskydd kräver inte nödvändigtvis heller någon sådan möjlighet att anföra besvär. Det är fråga om ett beslut som syftar till att trygga den registrerades rätt att snabbt få sin huvudsak behandlad av en myndighet. Sökande av ändring i huvudsaken ska ske i enlighet med vad som föreskrivs om rättegång i förvaltningsärenden.

Kläm

Eftersom direktivet och förordningen innehåller bestämmelser som föreslås bli genomförda genom lag och föreslås bli kompletterade genom lag, föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av dataskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i dataskyddslagen (1050/2018) 25 §, och
fogas till 15 § ett nytt 2 mom. och till 21 § nya 3 och 4 mom. som följer:

15 §

Dataombudsmannens beslutsfattande

I ärenden om vilka det bestäms närmare i arbetsordningen och där praxis i fråga om lagens tillämpning är vedertagen och avgörandet av ärendet inte förutsätter föredragning för dataombudsmannen på grund av ärendets rättsliga natur eller innehåll får dataombudsmannen överföra beslutanderätten på tjänstemän som är föredragande. Dataombudsmannen har dock i enskilda fall rätt att överta avgörandet av ett ärende som annars skulle avgöras av en föredragande.

21 §

Rätt att föra ärenden till dataombudsmannen

Om dataombudsmannen underlåter att informera den registrerade inom tre månader om hur arbetet med ett klagomål som förts till behandling med stöd av artikel 77 i dataskyddsförordningen fortskrider eller om utgången i ärendet, har den registrerade rätt att föra det ärende som gäller informerandet till förvaltningsdomstolen. Ärendet ska inledas senast 30 dagar från det att dataombudsmannens försummelse upphörde och innan beslut i huvudsaken har meddelats. Bestämmelser om inledande av ett ärende finns i övrigt i 19 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Förvaltningsdomstolen kan sätta ut en tidsfrist inom vilken dataombudsmannen ska informera den registrerade om hur ärendet fortskrider eller om utgången i det.

25 §

Ändringssökande

Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

I förvaltningsdomstolens beslut i ett ärende som avses i 21 § 3 mom. får ändring inte sökas genom besvär.

I ett beslut av dataombudsmannen eller en biträdande dataombudsman kan det bestämmas att beslutet ska iakttas trots ändringssökande, om inte besvärsmyndigheten bestämmer något annat.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

2.

Lag

om ändring av 57 och 59 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten (1054/2018) 57 och 59 § som följer:

57 §

Behandlingen av en begäran om åtgärder

Dataombudsmannen kan avbryta behandlingen av ett ärende, om ett ärende som har samband med det är anhängigt i domstol. Dataombudsmannen ska inom skälig tid informera den som inlett ärendet om hur behandlingen av det ärende som förts till behandling med stöd av 56 § fortskrider eller om utgången i ärendet. Dataombudsmannen ska också informera den som inlett ärendet om behandlingen av ärendet fördröjs på grund av att en ytterligare utredning behövs eller av något annat skäl.

Om dataombudsmannen underlåter att informera den registrerade inom tre månader om hur arbetet med ett ärende som förts till behandling med stöd av 56 § fortskrider eller om utgången i ärendet, har den registrerade rätt att föra det ärende som gäller informerandet till förvaltningsdomstolen. Ärendet ska inledas senast 30 dagar från det att dataombudsmannens försummelse upphörde och innan beslut i huvudsaken har meddelats. Bestämmelser om inledande av ett ärende finns i övrigt i 19 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Förvaltningsdomstolen kan sätta ut en tidsfrist inom vilken dataombudsmannen ska informera den registrerade om hur ärendet fortskrider eller om utgången i det.

59 §

Sökande av ändring i dataombudsmannens beslut

Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

I förvaltningsdomstolens beslut i ett ärende som avses i 57 § 2 mom. får ändring inte sökas genom besvär.

I dataombudsmannens beslut får det bestämmas att beslutet ska iakttas trots ändringssökande, om inte besvärsmyndigheten bestämmer något annat.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

3.

Lag

om ändring av 12 b § i lagen om förvaltningsdomstolarna

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 12 b § i lagen om förvaltningsdomstolarna (430/1999), sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 675/2006, 648/2016 och 742/2018, ett nytt 2 mom., varvid de nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom., som följer:

12 b §

Domförhet med en ledamot

Förvaltningsdomstolen är domför även med en ledamot när den avgör förvaltningsprocessärenden som gäller sådana ärenden med fördröjd behandling som avses i 21 § 3 mom. i data-skyddslagen eller 57 § 2 mom. i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 20xx

Statsminister

Förnamn Efternamn

..minister Förnamn Efternamn

1.

Lag

om ändring av dataskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i dataskyddslagen (1050/2018) 25 §, och
fogas till 15 § ett nytt 2 mom. och till 21 § nya 3 och 4 mom. som följer:

Gällande lydelse

15 §

Dataombudsmannens beslutsfattande

Dataombudsmannen avgör ärenden efter föredragning, om inte han eller hon i ett enskilt fall beslutar något annat.

21 §

Rätt att föra ärenden till dataombudsmannen

En registrerad har rätt att föra ett ärende till dataombudsmannen för behandling, om den registrerade anser att någon vid behandlingen av hans eller hennes personuppgifter bryter mot den gällande lagstiftningen.

Dataombudsmannen kan avbryta behandlingen av ett ärende, om ett ärende som har samband med det är anhängigt i domstol.

Föreslagen lydelse

15 §

Dataombudsmannens beslutsfattande

Dataombudsmannen avgör ärenden efter föredragning, om inte han eller hon i ett enskilt fall beslutar något annat.

I ärenden om vilka det bestäms närmare i arbetsordningen och där praxis i fråga om lagens tillämpning är vedertagen och avgörandet av ärendet inte förutsätter föredragning för dataombudsmannen på grund av ärendets rättsliga natur eller innehåll får dataombudsmannen överföra beslutanderätten på tjänstemän som är föredragande. Dataombudsmannen har dock i enskilda fall rätt att överta avgörandet av ett ärende som annars skulle avgöras av en föredragande.

21 §

Rätt att föra ärenden till dataombudsmannen

En registrerad har rätt att föra ett ärende till dataombudsmannen för behandling, om den registrerade anser att någon vid behandlingen av hans eller hennes personuppgifter bryter mot den gällande lagstiftningen.

Dataombudsmannen kan avbryta behandlingen av ett ärende, om ett ärende som har samband med det är anhängigt i domstol.

Om dataombudsmannen underlåter att informera den registrerade inom tre månader om hur arbetet med ett klagomål som förts till behandling med stöd av artikel 77 i data-

Gällande lydelse

25 §

Ändringssökande

Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

I ett beslut av dataombudsmannen eller en biträdande dataombudsman kan det bestämmas att beslutet ska iakttas trots ändringssökande, om inte besvärsmyndigheten bestämmer något annat.

Föreslagen lydelse

skyddsförordningen fortskrider eller om utgången i ärendet, har den registrerade rätt att föra det ärende som gäller informerandet till förvaltningsdomstolen. Ärendet ska inledas senast 30 dagar från det att dataombudsmannens försummelse upphörde och innan beslut i huvudsaken har meddelats. Bestämmelser om inledande av ett ärende finns i övrigt i 19 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Förvaltningsdomstolen kan sätta ut en tidsfrist inom vilken dataombudsmannen ska informera den registrerade om hur ärendet fortskrider eller om utgången i det.

25 §

Ändringssökande

Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

I förvaltningsdomstolens beslut i ett ärende som avses i 21 § 3 mom. får ändring inte sökas genom besvär.

I ett beslut av dataombudsmannen eller en biträdande dataombudsman kan det bestämmas att beslutet ska iakttas trots ändringssökande, om inte besvärsmyndigheten bestämmer något annat.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 57 och 59 § i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten (1054/2018) 57 och 59 § som följer:

Gällande lydelse

57 §

Behandlingen av en begäran om åtgärder

Dataombudsmannen kan avbryta behandlingen av ett ärende, om ett ärende som har samband med det är anhängigt i domstol. Dataombudsmannen ska inom rimlig tid informera den som inlett ärendet om hur behandlingen fortskrider, om behandlingen av ärendet fördröjs på grund av att en ytterligare utredning behövs eller av något annat skäl.

59 §

Sökande av ändring i dataombudsmannens beslut

Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

I dataombudsmannens beslut får det bestämmas att beslutet ska iakttas trots ändringsökande, om inte besvärsmyndigheten bestämmer något annat.

Föreslagen lydelse

57 §

Behandlingen av en begäran om åtgärder

Dataombudsmannen kan avbryta behandlingen av ett ärende, om ett ärende som har samband med det är anhängigt i domstol. Dataombudsmannen ska inom skälig tid informera den som inlett ärendet om hur behandlingen av det ärende som förts till behandling med stöd av 56 § fortskrider eller om utgången i ärendet. Dataombudsmannen ska också informera den som inlett ärendet om behandlingen av ärendet fördröjs på grund av att en ytterligare utredning behövs eller av något annat skäl.

Om dataombudsmannen underlåter att informera den registrerade inom tre månader om hur arbetet med ett ärende som förts till behandling med stöd av 56 § fortskrider eller om utgången i ärendet, har den registrerade rätt att föra det ärende som gäller informerandet till förvaltningsdomstolen. Ärendet ska inledas senast 30 dagar från det att dataombudsmannens försummelse upphörde och innan beslut i huvudsaken har meddelats. Bestämmelser om inledande av ett ärende finns i övrigt i 19 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Förvaltningsdomstolen kan sätta ut en tidsfrist inom vilken dataombudsmannen ska informera den registrerade om hur ärendet fortskrider eller om utgången i det.

59 §

Sökande av ändring i dataombudsmannens beslut

Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

I förvaltningsdomstolens beslut i ett ärende som avses i 57 § 2 mom. får ändring inte sökas genom besvär.

I dataombudsmannens beslut får det bestämmas att beslutet ska iakttas trots ändringsökande, om inte besvärsmyndigheten bestämmer något annat.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 12 b § i lagen om förvaltningsdomstolarna

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 12 b § i lagen om förvaltningsdomstolarna (430/1999), sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 675/2006, 648/2016 och 742/2018, ett nytt 2 mom., varvid de nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom., som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

12 b §

12 b §

Domförhet med en ledamot

Domförhet med en ledamot

Förvaltningsdomstolen är domför även med en ledamot när den avgör fullföljdsärenden som gäller

1) tillämpningen av vägtrafiklagen (729/2018), lagen om parkeringsövervakning (727/2011) eller lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik (469/1979),

2) fastställande av televisionsavgift och påförande av kontrollavgift enligt lagen om statens televisions- och radiofond (745/1998),]

3) tillämpningen av lagen om flyttning av fordon (828/2008),

4) kör rätt och körkort enligt körkortslagen (386/2011),

5) ärenden enligt 103 § i utlänningslagen och ärenden som avgjorts vid påskyndat förfarande enligt 104 § i den lagen.

Bestämmelser om förvaltningsdomstolens domförhet med en domare finns också i 27 § 2 mom. i rättshjälpslagen (257/2002), 20 kap. 5 § i fängelselagen (767/2005) och 85 § i barnskyddslagen.

Förvaltningsdomstolen är domför även med en ledamot när den avgör fullföljdsärenden som gäller

1) tillämpningen av vägtrafiklagen (729/2018), lagen om parkeringsövervakning (727/2011) eller lagen om kontrollavgift i kollektivtrafik (469/1979),

2) fastställande av televisionsavgift och påförande av kontrollavgift enligt lagen om statens televisions- och radiofond (745/1998),

3) tillämpningen av lagen om flyttning av fordon (828/2008),

4) kör rätt och körkort enligt körkortslagen (386/2011),

5) ärenden enligt 103 § i utlänningslagen och ärenden som avgjorts vid påskyndat förfarande enligt 104 § i den lagen.

Förvaltningsdomstolen är domför även med en ledamot när den avgör förvaltningsprocessärenden som gäller sådana ärenden med fördröjd behandling som avses i 21 § 3 mom. i dataskyddslagen eller 57 § 2 mom. i lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och

Gällande lydelse

Ett ärende som avses i 1 mom. kan behandlas även i en sammansättning som avses i 12 a § 1 mom.

Föreslagen lydelse

vid upprätthållandet av den nationella säkerheten.

Bestämmelser om förvaltningsdomstolens domförhet med en domare finns också i 27 § 2 mom. i rättshjälpslagen (257/2002), 20 kap. 5 § i fängelselagen (767/2005) och 85 § i barnskyddslagen.

Ett ärende som avses i 1 mom. kan behandlas även i en sammansättning som avses i 12 a § 1 mom.

Denna lag träder i kraft den 20 .